

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Daniela Řepová

**Vznik samostatného Chorvatska z pohledu
mezinárodního práva**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Martin Faix, Ph.D.

Katedra: Katedra mezinárodního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 11.10.2023

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny, a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 139 504 znaků včetně mezer.

Daniela Řepová

V Praze dne 11. října 2023

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu své práce JUDr. Martinu Faixovi, PhD. za poskytnuté konzultace k formální i obsahové stránce práce.

Rovněž bych chtěla poděkovat profesorkám právnické univerzity v Rijece prof. Dr. Sc. Sandře Fabijanić Gagro a izv. Prof. Dr. Sc. Petře Perišić za podnětné návrhy a poskytnutí zdrojů pro práci samou. Jakož i profesorům ostatních právnických fakult v Chorvatsku při konzultaci otázky data vzniku.

A v neposlední řadě i paní Dolores Mumelaš z Národní a univerzitní knihovny v Záhřebu, která mi pomohla s výběrem chorvatských zdrojů, týkajících se vzniku samostatného Chorvatska.

Obsah

Seznam zkratk	5
Úvod	1
1. Vyhlášení chorvatské samostatnosti	4
1.1. Historicko-právní události vedoucí k vyhlášení samostatnosti	4
1.2. Historicko-právní události navazující na vyhlášení nezávislosti	9
2. Vznik státu dle mezinárodního práva	12
3. Základní znaky státu	14
3.1. Obyvatelstvo	15
3.1.1. Národ	17
3.2. Území	19
3.3. Vláda	24
3.4. Způsobilost vstupovat do mezinárodněprávních vztahů	26
4. Uznání státu v mezinárodním právu	28
4.1. Uznání s deklaratorním a konstitutivním účinkem	31
4.2. Uznání de facto a de iure	32
4.3. Kolektivní uznání	33
5. Badinterova komise	35
5.1. Právní stanovisko č. 1 („SFRJ se nachází v procesu rozpadu“)	36
5.2. Právní stanovisko č. 2 („Postavení etnických skupin v nových státech“)	37
5.3. Právní stanovisko č. 3 („O mezinárodních hranicích nových států“)	39
5.4. Právní stanovisko č. 5 („O mezinárodním uznání Chorvatské republiky Evropskými společenstvími a jejich členskými státy“)	40
5.5. Právní stanovisko č. 8 („Proces rozpadu bývalé SFRJ je dokončen“)	41
5.6. Právní stanoviska týkající se sukcese	42
6. Datum vzniku dle tezí chorvatských právnických fakult	46
7. Sukcese do práv a povinností po rozpadu Socialistické federativní republiky Jugoslávie	50
Závěr	52
Seznam použitých zdrojů	55
1. Seznam použité literatury	55
2. Seznam použitých internetových zdrojů	56
3. Seznam použitých právních předpisů	57
4. Seznam ostatních zdrojů	58
5. Seznam příloh	58
Příloha č. 1	59
Příloha č. 2	60
Abstrakt	61

Seznam zkratk

ES – Evropská společenství

EU – Evropská unie

JNA – Jugoslávská lidová armáda (*Jugoslavenska narodna armija*)

MSD – Mezinárodní soudní dvůr

OSN – Organizace spojených národů

RH – Republika Hrvatska

SFRJ – Socialistická federativní republika Jugoslávie

SRJ – Svazová republika Jugoslávie

UNCLOS – Úmluva Organizace spojených národů o mořském právu (*United Nations Convention on the Law of the Sea*)

Úvod

Mezinárodní právo je dnes již právoplatným právním oborem. Je rovněž pravda, že míra jeho „kodifikovanosti“ se stále zvyšuje. A ačkoliv prakticky neexistují zákoníky ve smyslu slova, jež známe z práva vnitrostátního, dostačujícími můžeme shledat prameny dle čl. 38 Statutu MSD. Jsou mezinárodní úmluvy, mezinárodní obyčej a obecné zásady práva („*uznané civilizovanými národy*“). Dále pak rozsudky mezinárodních soudů (popř. rozhodčích orgánů), které jsou však závazné pouze pro jejich adresáty, či právní názory znalců v daném oboru. Nicméně i tak propracovaný systém, jakým dnes mezinárodní právo je, může narazit na situace, které tvoří výjimku z nějakého pravidla. Nebo ještě hůře jeho úprava úplně chybí, či nepanuje shoda o správnosti nebo výkladu daného ustanovení.

Právě vznik samostatného státu se zdá být v dnešní době momentem naprosto jistým. I přesto však bylo výkladu znaků státnosti věnováno značné množství rozsudků, zejména co se otázky efektivní vlády nad územím týče. O otázce uznání státu ani nemluvě. Možným důvodem pro existenci jistých sporů je fakt, že celou materii vzniku nového státu upravuje Montevidejská úmluva z roku 1933. Jako taková je totiž pouze výrazem amerického právního partikularismu, neboť ji podepsaly pouze země severní a jižní Ameriky. Nicméně dnes se má za to, že kritéria státnosti kladená touto úmluvou byla mezinárodním společenstvím natolik přijata a aplikována, že se již jedná o obyčej.

Vznik Chorvatska jako nezávislého státu jeho odtržením od SFRJ však byl případem velice specifickým, který mezinárodní právo sice předpokládá, nicméně se mu všemožně snaží zabránit. Jedná se o vznik státu odtržením (resp. dost možná i rozpadem – viz níže) původního mezinárodně uznaného státního celku. K danému navíc došlo v době, kdy se mezinárodní společenství přiklánělo spíše k fixaci počtu existujících států (i tak však došlo k rozpadu takového giganta, jako byl Svaz sovětských socialistických republik).

A co hůře, ke vzniku samostatného Chorvatska došlo v době, kdy na jeho území panovalo značné národnostní pnutí, které těsně po vyhlášení chorvatské nezávislosti vyústilo v ozbrojený konflikt. A to i přesto, že mezinárodní právo v té době již několik desítek let výslovně zakazovalo užití síly, a jakémukoliv agresorovi muselo být jasné, že územní zisky, kterých dosáhne násilným způsobem, nebudou z pohledu mezinárodního práva platné.

Cílem této práce však není rozbor ozbrojeného konfliktu, který na území Chorvatska probíhal. Práce se zaměřuje na otázku naplnění znaků státnosti požadovaných mezinárodním právem, za reflexe dalších mezinárodněprávních skutečností, které měly vliv na vznik samostatné Chorvatské republiky.

V prvé řadě jsou porovnány náležitosti vzniku nového státu (resp. státnosti) se situací v Chorvatsku v době vyhlášení jeho nezávislosti. Práce vychází z naplnění kritérií Montevidejské úmluvy, s reflexí otázky dělení uznání státu dle jeho účinků a formy.

Dále jsou předesťeny historickoprávní události, které vedly k vyhlášení nezávislosti, a které byly často základem pro rozhodování orgánů, v jejichž moci bylo rozhodnout o osudu Chorvatska. Práce se tudíž opírá o faktické politické události, které zapříčinily rozkol ve federaci a vedly k vydání řady ústavních aktů, které se staly základem nového státu.

Speciální pozornost je pak věnována nálezům, resp. právním stanoviskům Badinterovy komise, která měla značný vliv na mezinárodněprávní uznání Chorvatska ostatními státy ES, ale i na úpravu sukcese nástupnických států do práv a povinností bývalé Jugoslávie. Tato komise totiž jakožto institut mezinárodního práva, jehož pomocí má dojít k mírnému řešení sporů, může rozhodovat o sporných právních otázkách jí předložených. A jelikož je nutný souhlas obou (či více) stran sporu, je nález této komise pro státy, kterých se týká, závazný. Což v době porušování mezinárodního práva, jakým je mezinárodní ozbrojený konflikt, může být až úsměvné. Závaznost nálezu je prakticky nezpochybnitelná. Kromě toho podobný nález ovlivňuje i zbytek mezinárodního společenství, které jej většinou respektuje a dále i prosazuje.

Pozornost je rovněž věnována otázce data vzniku samostatného Chorvatska, co se právních názorů zástupců chorvatských právnických univerzit týče. Neboť ani v Chorvatsku samotném nepanuje v této věci shoda. A ačkoliv by bylo možné problematiku názorů právnických univerzit rozšířit i o názory univerzit států jiných, než je Chorvatsko, domnívám se, že právě vzorek chorvatských univerzit nejlépe vystihuje rozporuplnost celého vzniku Chorvatska. A zároveň, jelikož jsem měla příležitost přijít do styku s některými profesory těchto univerzit, považuji právě jejich názory za relevantní a dost možná i důležitější než názory profesorů z univerzity jiných států, kteří se s touto problematikou setkali s největší pravděpodobností pouze marginálně.

Cílem práce je tedy na základě pozorování a srovnávání dokumentů mezinárodního práva a analýzy aktů vydaných v souvislosti s vyhlášením nezávislosti Chorvatska (ať už přímo, či nepřímo) posoudit, jakým způsobem a kdy právoplatně došlo ke vzniku samostatného Chorvatska, resp. představit možné teorie týkající se data a způsobu vzniku a poukázat na jejich možné vady. Vycházím tedy primárně z mezinárodněprávních úmluv, učebnic mezinárodního práva, nálezů arbitrážní komise (vzniklé při Konferenci pro mír v Jugoslávii), ale i odborných článků předních chorvatských akademiků, specializujících se na mezinárodní právo. To vše doplněno o informace získané konzultacemi s odborníky na Chorvatsko, či mezinárodní právo a výsledky aplikace tohoto práva v Chorvatsku. Zároveň bych chtěla podotknout, že jsem se pokoušela několikrát kontaktovat chorvatské ministerstvo zahraničních věcí, ministerstvo vnitra

a posléze i kancelář prezidenta republiky, k poskytnutí bližších informací k průběhu osamostatňování Chorvatska, nicméně tyto orgány prakticky nereagovaly ani na emaily, ani na telefonní hovory.

Práce by tak ve svém výsledku měla být zpřístupněním informací týkajících se oblasti aplikace mezinárodního práva na území České republiky velice blízkém. A to i z důvodu upořádání dané problematiky v porovnání s válečným konfliktem, či „vznikem“ a státností Kosova.

Tím spíše může být práce přínosnou z důvodu zprostředkování i „domácího“ pohledu, ke kterému se běžný český právník, jakožto osoba neovládající chorvatský jazyk, nedostane. Osobně se totiž domnívám, že právě oblast Balkánu je v posledních dekadách jedním z nejvýznamnějších zdrojů aplikace mezinárodního práva v praxi.

Celkový přínos by tak měl být nejenom v oblasti humanitárního práva, ve vztahu k válce v Jugoslávii (resp. Slovinsku, Chorvatsku, Bosně a Hercegovině a posléze i v Kosovu), ale i ve vztahu k právu mezinárodních organizací, a rovněž i ve vztahu k tak esenciální části mezinárodního práva, jakou je existence jeho primárního subjektu, tedy státu.

1. Vyhlášení chorvatské samostatnosti

Pro správné pochopení rozboru obecné části týkající se vzniku států z pohledu mezinárodního práva a jeho aplikaci na dění v Chorvatsku, je nezbytně nutné mít nejprve povědomí o dění v Chorvatsku v době vyhlášení nezávislosti a s ním spjatými událostmi.

Dne 25. června 1991 vyhlásilo Chorvatsko svou samostatnou existenci, jakožto státu Chorvatská republika. Jurisdikci vykonávalo v mezích svých historických hranic, v rámci kterých vystupovalo i během svého členství v Socialistické federativní republice Jugoslávie. Státními znaky byly znaky zakotvené v Chorvatské ústavě z roku 1990 – tedy dle článku 11¹:

„Grb Republike Hrvatske povijesni je hrvatski grb čija je osnove 25 naizmjeničnih crvenih i bijelih (srebrnih) polja. [Znakem Chorvatské republiky je historický erb, jehož základem je 25 střídajících se červených a bílých (stříbrných) polí.]

Zastava Republike Hrvatske sastoji se od tri boje: crvene, bijele i plave, s povijesnim hrvatskim grbom u sredini. [Vlajka Chorvatské republiky se skládá ze tří barev: červené, bílé a modré, s historickým erbem uprostřed.]

Himna je Republike Hrvatske >> Lijepa naša domovino <<. [Hymna Chorvatské republiky je >> Lijepa naša domovino (resp. Krásná naše vlasti)<<.]

Opis povijesnoga hrvatskoga grba i zastave i tekst himne te uporaba i zaštita i drugih državnih znamenja uređuje se zakonom. „ [Popis historického erbu, vlajky a textu hymny, včetně užití a ochrany dalších státních znaků je upravena zákonem.]²

Ovšem velmi krátce poté, již 7. července 1991, byla tato nezávislost suspendována Brijunským moratoriem. Došlo tak k „odložení“ samostatné existence Chorvatska o tři měsíce. Nicméně ani moratorium nepomohlo k vyřešení konfliktu, který se rozhořel, a dne 8. října 1991 tak dochází k opětovnému prohlášení nezávislosti Chorvatska, tentokrát prý již „plné“.

1.1. Historicko-právní události vedoucí k vyhlášení samostatnosti

Na svou několik set letou historii, která má poukazovat na faktickou nadvládu Chorvatů nad svým územím, trvající již několik dlouhých století, a rovněž dokazující trvající kulturní vývoj chorvatského národa, se Chorvaté odvolávají v preambuli své ústavy z roku 1990, resp. v části I. „*Izvorišne osnove*“. V této části dovozují svou historii již od zakládání chorvatských knížectví

¹ MILARDOVIĆ, Anđelko, Dokumenti o državnosti Republike Hrvatske (od prvih višestranačkih izboža 1990. do međunarodnog priznanja 15. siječnja 1992.). Zagreb: Alinea, 1992, 186 stran; 20 cm. ISBN 86-7057-118-8, s. 47.

² Viz Zakon o grbu, zastavi i himni Republike Hrvatske te zastavi i lenti predsjednika Republike Hrvatske NN 55/90, 26/93.

v 7. století; nezávislý středověký stát Chorvatsko, založený v 9. století a Království Chorvatů založené ve století desátém³. Dále, vzhledem k Chorvatské existenci v rámci Rakouska-Uherska dovozují Chorvaté svou státnost z udržení své vlastní státní subjektivity v rámci personální unie v Rakousku-Uhersku; ze samostatného a svrchovaného rozhodnutí Chorvatského Saboru⁴, týkajícího se pragmatické sankce (1712); ze závěrů Chorvatského Saboru o obnovení celistvosti trojjediného království Chorvatského sjednoceného pod vládou bána (1848), a to na základě historického, státního a přírodního práva chorvatského národa; z Chorvatsko-Uherského vyrovnání (1868), které se týkalo vztahů mezi královstvím Dalmácie, Chorvatska a Slavonie a Uherského království; z nesankcionování rozhodnutí Národního shromáždění o sjednocení v Království Srbů, Chorvatů a Slovinců (1.12.1918), později prohlášeného Královstvím Jugoslávie (3.10.1929); ze založení Chorvatské Bánoviny (1939) a z položení základů chorvatské státnosti v období během druhé světové války, kteréžto existovaly i přes vyhlášení Nezávislého Chorvatska (1941). Dále státnost dovozují i z rozhodnutí Zemského antifašistického shromáždění národního osvobození Chorvatska (1943), v Ústavě Chorvatské republiky (1947) a v ústavách Socialistické Chorvatské republiky, až k odmítnutí komunistického režimu a potvrzení státní samostatnosti v prvních demokratických volbách (1990).⁵ Toto byly zároveň všeobecně užívané argumenty, jež měly potvrzovat právo Chorvatů na sebeurčení a navrácení vlády nad Chorvatskem Chorvatům, kterým „odedávna patřila“.

V rámci novelizací bylo do preambule dodáno i ustanovení o výhře chorvatských „bránitelja“ v „*oprávněné, legitimní, obranné a osvobozené Chorvatské válce („Domovinski rat“)*.⁶ Nepředbíhejme však, a vraťme se ke klíčovým událostem, které se odehrály ještě před vyhlášením chorvatské samostatnosti.

Jak již bylo zmíněno výše, Chorvaté žili ve společném státě s ostatními jugoslávskými národy již od roku 1918. A ačkoli se tento celek původně jmenoval „Stát Slovinců, Chorvatů a Srbů“, jeho území se rozprostíralo i na území dnešní Bosny a Hercegoviny, Černé Hory a Severní Makedonie. Tento stát v průběhu 20. století prošel několika transformacemi. Krátce po svém vzniku se přetransformoval v Království Srbů, Chorvatů a Slovinců⁷. Na ten pak navazovaly „nezávislé státy“ v době druhé světové války, existující pod vlivem Německé říše. Již v roce 1945

³ Ústava Chorvatské republiky 1990. In: zakon.hr [online]. [cit. 2023-02-19]. Dostupné z: <https://www.zakon.hr/z/94/Ustav-Republike-Hrvatske>.

⁴ Chorvatský parlament.

⁵ Ústava Chorvatské republiky 1990. In: zakon.hr [online]. [cit. 2023-02-19]. Dostupné z: <https://www.zakon.hr/z/94/Ustav-Republike-Hrvatske>.

⁶ Tamtéž.

⁷ Je nutné si povšimnout změny pořadí dílčích států v názvu celku.

došlo k obnovení Jugoslávie (Federativní lidová republika Jugoslávie, posléze přejmenovaná na Socialistickou federativní republiku Jugoslávii). Teprve rok 1989, stejně jako v mnoha jiných zemích východního bloku, přinesl první velké změny. Komunistická strana Jugoslávie začala ztrácet na síle a roku 1990 se konaly první svobodné volby, kterých se účastnilo více politických stran. Do popředí se v Chorvatsku dostává HDZ (Hrvatska demokratska zajednica), v jejímž čele stanul Franjo Tuđman⁸. Tato strana pak ve volbách na jaře 1990 získává 42 %, což jí však postačuje k zisku nadpoloviční většiny v Saboru.

Nově zvolený Sabor pak 25. července 1990 přijal několik ústavních dodatků, jimiž novelizoval chorvatskou ústavu z roku 1974. V rámci těchto novelizací Chorvatsko upustilo od přídomku „socialistická“ republika a byla přijata „nová“ Chorvatská vlajka. Stávající federativní orgány byly přejmenovány tak, aby kopírovaly názvosloví běžných orgánů státu – tj. v čele republiky již nebyl předseda předsednictva, nýbrž prezident a výkonný výbor se přejmenoval na vládu. Důležité pak byly dodatky 69 a 70, které správu obcí stavěly pod kontrolu republiky a zároveň tato činnost byla omezena ustanoveními republikové ústavy.⁹

O tom, že nepokoje na území Chorvatska nezačaly probíhat až po vyhlášení nezávislosti v roce 1991, může svědčit i rezoluce o ochraně ústavního demokratického pořádku a národními právy v Chorvatsku (*Rezolucija o zaštiti ustavnog demokratskog poretka i nacionalnim pravima u Hrvatskoj*) z 24. srpna 1990. Z ustanovení této rezoluce je zřejmé, že již v té době docházelo k nepokojům v opčinách s většinovým zastoupením Srbů (např. opčina Knin, Obrovac a Benkovac).¹⁰ Tyto nepokoje měly údajně naplňovat i znaky ozbrojených povstání a docházelo při nich k trestné činnosti. I přes přijetí této rezoluce však trvala absolutní právní účast Chorvatska na federaci.

Prvním federálně významným krokem k osamostatnění republik byl návrh, který předložilo Slovinsko a Chorvatsko dne 12. září 1990, v němž navrhovaly přijetí dohody o jugoslávské konfederaci (*Nacrt ugovora o jugoslavenskoj konfederaciji – Savezu jugoslavenskih republika*). Konfедераční smlouva mezi Slovinskem a Chorvatskem vznikla již 10. září 1990 a státy se v ní domluvily na zastupování konfедераční myšlenky v budoucích vyjednáváních s ostatními

⁸ RYCHLÍK, Jan a Milan PERENČEVIĆ. *Dějiny Chorvatska*. Vydání třetí. Praha: NLN, 2020. ISBN 978-80-7422-740-0, s.360.

⁹ RYCHLÍK, Jan a Milan PERENČEVIĆ. *Dějiny Chorvatska*. Vydání třetí, s. 364, 365.

¹⁰ MILARDOVIĆ, Anđelko. *Dokumenti o državnosti Republike Hrvatske* (od prvih višestranačkih izbora 1990. do međunarodnog priznanja 15. siječnja 1992.). Zagreb: Alinea, 1992, 186 stran; 20 cm. ISBN 86-7057-118-8, s.29.

republikami¹¹. Tomuto návrhu však kontrovalo Srbsko a Černá Hora, ty požadovaly pravý opak, tedy upevnění federace s ještě silnějším postavením Srbska, neboť dle principu „jeden volič – jeden hlas“ by Srbové měli vždy většinu. Návrh podobný tomu slovinsko-chorvatskému v červnu 1991 předložili i zástupci Makedonie a Bosny a Hercegoviny. Nicméně, ani návrh původní, ani ten pozdější neuspěly.

V prosinci 1990 přijal Sabor ústavu Chorvatské republiky (známou též jako Vánoční ústava). Tato ústava povšechně vypadala jako ústava samostatného státu, tedy státu Chorvatů. Pouze článek 140 deklaroval, že „*Republika Chorvatsko zůstává součástí SFRJ, dokud nedojde k nové dohodě republik anebo dokud sabor nerozhodne jinak.*“¹² Na tuto ústavu reagovali jak členové „nechorvatských menšin“, tak jugoslávská skupština (sněm), která 17. ledna 1991 přijala usnesení, dle něžž „*se jednotlivé republiky nemohou oddělit, dokud nebude specifikováno jejich právo na odtržení.*“¹³ Dle ústavního soudu pak byla secese možná pouze na základě souhlasu všech federativních republik. Nicméně všem muselo být jasné, že takový scénář je velmi nepravděpodobný, a proto jedna strana na aplikaci takového ustanovení trvala a druhá jej ignorovala.

Federativní systém procházel od jara 1991 krizí. Značný problémem činil fakt, že jednotlivé republiky nadřazovaly své zákony zákonům federativním, např. Chorvatsko tak učinilo ústavním dodatkem z 21. února 1991. Dle tohoto dodatku tak neplatilo základní pravidlo, že zákony republik jsou v souladu se zákony federace, ale přesně naopak. Zákony federace platily, pouze pokud neodporovaly zákonům chorvatským.¹⁴

Mimo jiné, téhož data vydal Chorvatský Sabor i 2 rezoluce – Rezoluci o rozdělení SFRJ (*Rezolucija o razdruživanju SFRJ*) a Rezoluci o ochraně ústavního pořádku Chorvatska (*Rezolucija o zaštiti ustavnog poretka RH*). První zmíněná rezoluce měla být důkazem ochoty Chorvatska vystoupit ze svazku mírným způsobem. Fakticky šlo o 12 bodů, které měly směřovat ke smluvnímu rozdělení federace. A tento proces měl být dokončen do 30. června 1991.

Rezoluce o ochraně ústavního pořádku Chorvatska pak ustanovovala právo vydávat vlastní rozhodnutí k ochraně suverenity Chorvatska a práv jeho občanů, čímž byla fakticky odepřena poslušnost vůči orgánům Jugoslávie¹⁵.

¹¹ MARIJAN, Davor a Nikica BARIĆ. *Raspad Jugoslavije i stvaranje hrvatske države*. Zagreb: AGM, 2020. ISBN 9789531745222, s.80-90, s. 222.

¹² RYCHLÍK, Jan a Milan PERENČEVIĆ. *Dějiny Chorvatska*. Vydání třetí. s. 371.

¹³ Tamtéž.

¹⁴ Tamtéž, s.373.

¹⁵ ŠEKS, Vladimir. Državotvorni akti - državnost, neovisnost i suverenost Republike Hrvatske. In: *Nastanak*

Krizi zaznamenalo nejenom uplatňování právního řádu, ale i fungování orgánů federace. Právě v květnu 1991 se totiž předsedou Předsednictva svazu Jugoslávie měl na základě jednoletého rotačního principu¹⁶, stát chorvatský zástupce Stjepan Mesić, který měl vystřídat srbského zástupce – Borisava Joviće. Jeho zvolení však bylo zablokováno Srbskem a Černou Horou¹⁷. To vedlo k nerozhodnému výsledku hlasování 4:4. Srbsko totiž mělo značný vliv i na autonomní oblasti Vojvodinu a Kosovo. Nerozhodný výsledek hlasování však vedl ke znemožnění fungování předsednictva.¹⁸

Státy tak začaly podnikat první krůčky k osamostatnění. Ačkoliv se o setrvání Slovinska ve federaci hlasovalo již v prosinci 1990, v Chorvatsku se referendum uskutečnilo až 19. května 1991. Chorvaté vykládají toto referendum tak, že se chorvatský národ rozhodl pro svou samostatnost v novém státě. Zajímavý je však fakt, že ani jedna z otázek položených v referendu se netýkala vzniku samostatného Chorvatska jako takového. Položené otázky, na které hlasující občané mohli odpovědět ano nebo ne, zněly: „*Jste pro to, aby Republika Chorvatsko jako svrchovaný a samostatný stát, který garantuje kulturní autonomii a všechna občanská práva Srbů a příslušníků jiných národností v Chorvatsku, mohla vstoupit do státního svazku s jinými republikami?*“ (tedy jsou-li občané pro slovinsko-chorvatský návrh konfederace) a „*Jste pro to, aby Republika Chorvatsko zůstala v jediném svazovém státu?*“¹⁹ (tedy pro srbsko-černohorský návrh pokračování federace).²⁰ Uskutečněného referenda se tehdy zúčastnilo 83,56 % oprávněných voličů. Na první otázku kladně odpovědělo 93,24 % voličů a na druhou záporně 92,18 %²¹. Jedná se tedy o poměrně jednoznačné výsledky. Má se sice za to, že většina Srbů, oprávněných k účasti na referendu, jej bojkotovala, nicméně ani jejich účast by očividně nedokázala změnit konečný výsledek referenda.

Pokračující politická krize vyústila až v události června 1991. Dne 24. června vyjádřila Spolková republika Německo nesouhlas se zbytkem států Evropských společenství, že by si Jugoslávie měla udržet svou celistvost, a de facto deklarovala podporu vzniku

suvremene države Hrvatske i dvadeseta obljetnica njezina utemeljenja. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 2012, s. 21-35. ISBN 978-953-154-129-9, s. 28.

¹⁶ Profesor Pelikán pak upozorňuje, že roční rotace předsednictví byla ustálený usus. Tedy tento princip nebyl zakotven v žádném právním předpisu.

¹⁷ŠETIĆ, Nevio. *Ostvarejnje suvremene hrvatske države: od pojave višestranačja 1989. do nastanka samostalne, međunarodno priznate i teritorijalno cjelovite Republike Hrvatske*. Pula: Sveučilište Juraja Dobrile u Puli – Geaidea, 2013., s. 228.

¹⁸ RYCHLÍK, Jan a Milan PERENČEVIĆ. *Dějiny Chorvatska*. Vydání třetí, s. 374

¹⁹ Tamtéž, s. 375.

²⁰ Viz příloha č.1.

²¹ Tamtéž.

samostatného Chorvatska a Slovinska.²² Den poté (25. června) tak oba státy vyhlásily svou nezávislost (odvolávajíc se na výsledky výše zmíněného referenda) a 26. června se navzájem uznaly.

1.2. Historicko-právní události navazující na vyhlášení nezávislosti

Dne 25. června 1991 nedošlo pouze k vyhlášení samostatného Chorvatska. Sabor tehdy vydal více právních dokumentů s ústavněprávní silou. Co se vyhlášení samostatnosti jako takové týče, byly vydány tyto dokumenty: Ústavní rozhodnutí o svrchovanosti a samostatnosti Chorvatska²³ (*Ustavna odluka o suverenosti i samostalnosti Republike Hrvatske*), Deklarace o prohlášení suverénní a samostatné Chorvatské republiky (*Deklaracija o proglačenju suverene i samostalne Republike Hrvatske*) a Charta o právech Srbů a dalších národností v Chorvatsku (*Povelja o pravima Srba i drugih nacionalnosti u Republici Hrvatskoj*)²⁴.

Rozhodnutí, resp. usnesení o svrchovanosti a samostatnosti Chorvatské republiky se skládalo ze sedmi článků. V rámci preambule se Sabor odvolával na výsledek referenda jakožto státoporný impuls, na jehož základě teď pouze dochází k plnění vůle lidu. První článek obsahoval ono klíčové prohlášení svrchovanosti a suverénnosti a navazoval na něj článek druhý, kterým formálně došlo k zahájení kroků k faktickému oddělení od SFRJ a zisku mezinárodního uznání. V článku třetím se Chorvatsko zavázalo k převzetí závazků SFRJ, které zavazovaly právě i Chorvatsko. Nicméně podmínkou bylo, že dané závazky neodporovaly Chorvatské ústavě, resp. ústavnímu pořádku. Platnosti zákonů se pak věnoval článek čtvrtý, který podmiňoval platnost zákonů schválením od Saboru a převzetím některých zákonů federativních, pokud nebyly zrušeny. Příkladem zrušovacího zákona pak je např. Zákon o zrušení předpisů SFRJ v oblasti financí NN 53/91 (*Zakon o stavljanju izvan snage propisa Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije iz oblasti financija*), který obsahoval taxativní výčet zákonů, jejichž platnost, co se týče Chorvatska, byla zrušena. Článek pátý deklaroval státní hranice, jakožto hranice historické, v nichž Chorvatsko doposud vystupovalo v rámci SFRJ, a to jak s platností vůči federaci, tak vůči sousedním zemím (což se de facto týkalo pouze Maďarska, protože zbylými sousedy Chorvatska jsou právě státy bývalé Jugoslávie). Článkem šestým byla potvrzena a zaručena občanům národnostní a jiná práva, avšak s dodatkem „*pokud neohrožují ústavní systém Chorvatské republiky*“, což dává poměrně

²² Neoficiální podporu oba státy získaly i od kancléře Rakouska.

²³ Jinde též jako Usnesení chorvatského Saboru o svrchovanosti a samostatnosti Chorvatské republiky.

²⁴ ŠETIĆ, Nevio. *Ostvarejnje suvremene hrvatske države* s. 231.

široký prostor pro kreativní výklad tohoto ustanovení. Poslední článek se pak zabýval vstupem ustanovení v platnost^{25, 26}.

Deklarace nezávislosti jako taková pak byla rozdělena do pěti oddílů, které v sobě zahrnovaly i některé body obsahově shodné s výše zmíněným usnesením. První oddíl referoval o historické státoprávní tradici Chorvatska, druhý oddíl vytyčoval důvody oddělení od federace, třetí měl zaručovat rovnoprávnost a ochranu občanů Chorvatska²⁷, čtvrtý reflektoval právo na sebeurčení Chorvatského národa a oddíl pátý zaručoval rovná práva ostatním zemím bývalé Jugoslávie. Na základě čtvrtého oddílu tak Chorvatsko přímo nárokovalo oddělení od federace (a to jak státoprávní, tak majetkové) a rovněž i mezinárodně právní uznání od ostatních států, a to v jeho historických hranicích.^{28, 29}

Kvůli eskalujícímu ozbrojenému konfliktu se mnozí členové mezinárodního společenství pokoušeli najít smírnou cestu pro obě, resp. všechny strany. Jednou z platforem vyjednávání byla i konference v národním parku Brijuni, který se dnes nachází na území Chorvatska. Právě zde byla 8. července 1991 podepsána tzv. Brijunská deklarace, na jejímž základě bylo na vyhlášení chorvatské nezávislosti uvaleno 3měsíční moratorium. Během těchto tří měsíců mělo dojít k ukončení bojů a vyřešení situace na Balkáně. Nicméně moratorium nepřineslo prakticky žádné výsledky. Proto po jeho vypršení – dne 8. října 1991 Chorvatsko vydalo rozhodnutí o rozvázání státoprávních vztahů s ostatními republikami a oblastmi SFRJ³⁰ (*Odluka o raskidu državno-pravnih sveza s ostalim republikama i pokrajinama SFRJ*). Tímto aktem došlo k „odebrání“ pravomocí orgánům federace, tudíž žádné právní akty od nich pocházející neměly na území Chorvatska právní vliv. Chorvatsko se dále zavázalo uznat svrchovanost všem ostatním zemím (dle principu vzájemnosti) a deklarovalo i svou připravenost navázat s těmito státy diplomatické vztahy. Logicky tak šlo primárně o státy, proti kterým Chorvatsko nevedlo ozbrojený konflikt.

V tentýž den Chorvatsko také prostřednictvím Závěrů o ozbrojené agresi vůči Chorvatské republice (*Zaključci o oružanoj agresiji na republiku Hrvatsku*) vyzvalo Bosnu a Hercegovinu a Černou Horu, aby neumožňovaly užití jejich území pro útoky na Chorvatsko.³¹ Chorvatsko tak fakticky veřejně deklarovalo, že se nachází ve válečném stavu. Krom klasické obranné strategie

²⁵ RYCHLÍK, Jan a Milan PERENČEVIĆ. *Dějiny Chorvatska*. Vydání třetí, s. 376.

²⁶ DEGAN, Vladimir-Đuro. *Hrvatska država u međunarodnoj zajednici: razvitak njezine međunarodnoopravne osobnosti tijekom povijesti*. Zagreb: Globus, 2002, 399 str.; 25 cm. ISBN 953-167-145-1, s. 309,310.

²⁷ Třetí oddíl zaručoval zákaz diskriminace na základě víry, etnicity či rasové příslušnosti. Otázka národnosti, pohlaví či jiných dnes uznávaných diskriminačních znaků nebyla zmíněna.

²⁸ ŠEKS, Vladimir. Državotvorní akti - državnost, neovisnost i suverenost Republike Hrvatske. In: *Nastanak suvremene države Hrvatske i dvadeseta obljetnica njezina utemeljenja* s. 28.

²⁹ DEGAN, Vladimir-Đuro. *Hrvatska država u međunarodnoj zajednici*, s.311-314.

³⁰ ŠEKS, Vladimir. Državotvorní akti - državnost, neovisnost i suverenost Republike Hrvatske, s. 29.

³¹ Tamtéž, s. 30.

se pokusilo získat podporu i na poli diplomatickém, o čemž svědčí i Závěr o včlenění Chorvatska do mezinárodních organizací (*Zaključak o učlanjenju RH u sve Međunarodne organizacije*) z 5. prosince 1991. Na jeho základě získala vláda oprávnění navazovat vztahy s mezinárodními organizacemi, kdy primární důraz byl kladen na zajištění členství v Organizaci spojených národů.³²

Od 7. září do 5. listopadu 1991 pak zasedala v Haagu konference, která se zabývala celou situací na Balkáně – od vyhlášení nezávislosti, po ochranu lidských práva. Této konferenci předsedal diplomat lord Peter Carrington z Velké Británie³³. Ačkoliv konference (včetně setkání na ni navazujících) a činnost lorda Carringtona měla primárně za cíl ukončit ozbrojený konflikt na Balkáně, byly zde řešeny i otázky státoprávního charakteru. Na základě její činnosti pak došlo k vytvoření tzv. Badinterovy komise, která měla mimo jiné rozhodnout v otázce státoprávního statusu Jugoslávie.³⁴ A byla to právě tato komise, kdo oficiálně konstatoval, že se Jugoslávie nachází v procesu dezintegrace, a že záleží na nástupnických zemích, zda budou chtít vytvořit případný svaz nový.

Na tento nálezný pak reagovala i Evropská společenství, která 16. prosince 1991 prohlásila, že na základě tohoto právního posouzení, je nutné brát v potaz právo na sebeurčení osamostatňujících se národů, které tudíž mají právo na mezinárodněprávní uznání, které jim bylo přislíbeno k 15. lednu 1992 (viz níže)³⁵.

Všeobecně se pak musí deklarovat, že většina mezinárodněprávních aktů a událostí, na kterých se Chorvatsko, resp. jeho zástupci účastnili, se týkala primárně nutnosti ukončit probíhající ozbrojený konflikt. Proto se o těmito nebudu dále zabývat.

³² Tamtéž, s. 31.

³³ MARIJAN, Davor a Nikica BARIĆ. *Raspad Jugoslavije i stvaranje hrvatske države*. Zagreb: AGM, 2020. ISBN 9789531745222, s.86.

³⁴ O činnosti a nálezech této komise se podrobně zmiňuji později.

³⁵ ŠETIĆ, Nevio. *Ostvarejnje suvremene hrvatske države* s. 278.

2. Vznik státu dle mezinárodního práva

Stát je základním subjektem mezinárodního práva. Pravomoci tohoto subjektu nejsou odvozeny od žádného dalšího subjektu, pouze od něj samého, resp. od jeho obyvatelstva, které je zdrojem jeho moci. Stejně tak nad žádným státem nemá jakoukoliv právní, či jinou moc žádný jiný stát (dle zásady *par in parem non habet imperium*). To, že v reálném světě faktický vliv má, teď opomeňme.

Dle profesora Ondřeje je: „*Vznik státu [...] důsledkem určitého vývoje historického, společenského, politického. Mezinárodní právo konkrétní vznik státu neupravuje, pouze obsahuje požadavky na jeho existenci.*“³⁶ Toto tvrzení vychází ze skutečnosti, že mezinárodní právo postrádá konkrétní definici okamžiku vzniku státu, avšak výše zmíněné podmínky dle Montevidjeské úmluvy a obyčejového práva nám umožňují rozhodnout, zda určitý celek již státem je, či ještě není. Jedná se ovšem pouze o návod, neboť z těchto kritérií existují určité výjimky (viz Kosovo).

Jsou to právě svrchované státy, které po staletí formovaly podobu mezinárodního práva, a právě státy (v současnosti i spolu s jinými subjekty, jako jsou například mezinárodní mezivládní organizace) ovlivňují vývoj tohoto práva i dnes.

Pokud má tedy někdo takový vliv, je nutné rozeznat, kdy entita, která se pokouší vstoupit na mezinárodní scénu státem je, nebo není. Rozhodné pro toto určení jsou jak znaky útvaru jako takového, tak i způsob, jak k jeho vzniku došlo. Neboť se může stát, že ačkoliv máme celek, který naplňuje vnější znaky státu, tak jelikož vznikl způsobem neslučitelný s mezinárodním právem, nedojde k jeho právoplatnému vzniku. Jednalo by se o případy, kdy by jeden stát napadl druhý, a na jeho okupovaném území by zřídil stát loutkový, který ačkoliv by plnil funkce státu, postrádal by zákonný titul svého vzniku.

Co se způsobů vzniku týče, považují se za ně v současné době prvotní okupace, spojení (fúze), rozdělení (rozpad, dismembratio) a odštěpení (sesece), kdy právě tyto čtyři jsou odvozovány od způsobu nabytí území státu (viz níže). Dále je možné nalézt i partikulární názor, že existuje i způsob pátý, a to vznik na základě rozhodnutí mezinárodního společenství³⁷.

³⁶ ONDŘEJ, Jan, Josef MRÁZEK a Oto KUNZ. *Základy mezinárodního práva veřejného*. V Praze: C.H. Beck, 2018, xv, 271 stran; 23 cm. ISBN 978-80-7400-487-2, s.75.

³⁷ Pokud se jedná o mezinárodní orgán rozhodčí či soudní, půjde o tzv. adjudikaci. Aby však měla plně požadované účinky, musí mít toto rozhodnutí konstitutivní účinek. Takovýmto způsobem jsou pak většinou přisuzovány pouze části území. Například přisouzení Skutary Albánii v roce 1913.

Příkladem takového rozhodnutí by pak mohlo být rozhodnutí o vzniku Izraele³⁸ nebo vytvoření kyperského státu (1950)³⁹.

Z historického hlediska pak titulem pro vznik nového státního celku bylo i dobytí cizího území (debelace), obsazení cizího území, či jeho násilné odtržení. Tyto způsoby jsou však z pohledu současného mezinárodního práva veřejného taktéž neakceptovatelným způsobem vzniku nového státu, neboť mezinárodní právo je ovládáno zásadou zákazu použití síly. Stát, který by tudíž vznikl násilným způsobem, postrádá zásadní podmínku své existence, tedy právní titul.

To však nemění nic na tom, že jak již bylo zmíněno výše, mezinárodní právo nedefinuje konkrétní okamžik vzniku státu. Proto zde v první řadě rozeberu naplnění znaků státnosti požadovaných moderní státovedou a současným mezinárodním právem. Víme totiž, že právě jejich naplnění je základní podmínkou pro rozhodnutí o okamžiku vzniku státu.

³⁸ Ačkoliv ani v případě Izraele nepanuje naprostá shoda ve způsobu vzniku tohoto státu.

³⁹ ONDŘEJ, Jan, Josef MRÁZEK a Oto KUNZ. *Základy mezinárodního práva veřejného*. V Praze: C.H. Beck, 2018, xv, 271 stran; 23 cm. ISBN 978-80-7400-487-2, s.76

3. Základní znaky státu

Jelikož je stát základním subjektem mezinárodního práva, není žádným divem, že se objevila potřeba vymezit základní znaky takového subjektu. Ačkoliv toto vymezení zasahuje primárně do otázky státovědy, z pohledu mezinárodního práva je definice znaků státu důležitým prvkem při řešení problémů týkajících se státnosti. Nicméně platí, že ačkoliv dnes již panuje všeobecná shoda o základních znacích státnosti, i nadále existují rozličné teorie týkající se některých dílčích podmínek či právních účinků uznání státu nového (viz níže).

Základní znaky státu byly mezinárodním právem vymezeny již v roce 1933 Úmluvou o právech a povinnostech států. Ta byla podepsána 26. prosince 1933 v Montevideu v Uruguayi⁴⁰. Ačkoliv tato mezinárodní smlouva měla pouze 20 signatářů, postupem se základní znaky státu obsažené v článku 1 staly právním obyčejem. (Mimo jiné je uznává i všeobecná státověda jakožto státotvorné prvky.) Článek 1 Montevidejské úmluvy pak říká: „*Stát jako subjekt mezinárodního práva musí mít následující znaky: a) stálé obyvatelstvo; b) vymezené území; c) vládu; d) způsobilost vstupovat do vztahů s jinými státy.*“⁴¹ Z těchto výše zmíněných kritérií se však jako základní považují pouze první tři, jedná se totiž o faktické znaky, které útvar musí splnit, aby se mohl považovat za stát, zatímco způsobilost vstupovat do vztahu s jinými státy vlastně vychází z jeho státnosti samé. Pokud je tedy útvar státem, logicky nabyl svým vznikem i způsobilost vstupovat do vztahů se státy jinými. Nicméně realizace této způsobilosti však spočívá ve vůli ostatních států tento stát uznat a navázat s ním pak dané mezinárodní vztahy. Od této vůle se pak odvíjejí i teorie uznání státu. Ty se dělí podle toho, zda má uznání deklaratorní či konstitutivní účinek.⁴² příp. i dle formy tohoto uznání

Přestože se zdá, že naplnění výše zmíněných znaků je naprosto určité, mohou se vyskytnout případy, když ačkoliv subjekt znaky naplnil, není jisté, zda došlo ke vzniku nového státu. A právě otázku vzniku státu pak ve finále rozhodují ostatní státy.⁴³ V případě Chorvatska byla otázka státnosti, resp. legality vyhlášení samostatnosti a s tím spjatého vzniku samostatného chorvatského státu, předložena dokonce arbitrážní komisi.⁴⁴

⁴⁰ Také známa jako „Montevidejská úmluva“.

⁴¹ FAIX, Martin, Pavel BUREŠ a Ondřej SVAČEK. *Rukověť ke studiu mezinárodního práva I: dokumenty*. Praha: Leges, 2015, s.107.

⁴² Viz níže.

⁴³ KLUČKA, Ján. *Medzinárodné právo verejné: (všeobecná a osobitná časť)*. Tretie, doplnené a prepracované vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017, 520 s. ISBN 978-80-8168-743-3, s.57.

⁴⁴ Viz Badinterova komise, níže.

Jednotlivé znaky si nyní postupně rozebereme a porovnáme jejich naplnění s faktickým stavem věcí v Chorvatsku k červnu 1991, kdy republika vyhlásila svou nezávislost (a dle některých názorů tak došlo ke vzniku nového státu).

3.1. Obyvatelstvo

Obyvatelstvo je jedním ze tří základních prvků státnosti. Montevidejská úmluva přitom výslovně ukládá *stálé* obyvatelstvo. Na otázku stálosti můžeme nahlížet z více úhlů. Může se jednat o stálé obyvatelstvo jakožto osoby, které mají v úmyslu se trvale zdržovat na území toho státu, jako jeho obyvatelé, nebo může jít o podmínku stálé (trvalé) existence obyvatelstva, neboť vymizí-li obyvatelstvo nějakého státu, mizí nám i znak státnosti. A navíc by zřejmě nebylo dostačující, pokud by byl stát řízen z venku a osoby by se na jeho území zdržovaly pouze dočasně bez úmyslu své trvalé existence v rámci tohoto státního celku.

Ne všechny osoby, které se vyskytují na území státu jsou však jeho občany. Mezinárodní právo pak *obyvatelstvo* dělí do několika kategorií. Tou nejzákladnější jsou státní příslušníci, tedy státní občané⁴⁵ (a právnické osoby v dané zemi registrované), kteří jsou primární složkou obyvatelstva. Zároveň však platí, že ne každý občan musí být obyvatelem. Na území státu se totiž mohou vyskytovat (a obývat jej) i osoby občanství cizího, tj. cizinci, či osoby, které občanství pozbyly, či vůbec nenabýly – apolitické, apatridé.

Obyvatelstvem jako takovým se chápe úhrnný osobní substrát státu, nad nímž stát vykonává svou jurisdikci, neboť jí podléhají na základě principu teritoriality, a rovněž i z titulu občanství (tedy na základě principu personality). Občanství totiž v některých případech může „rozšiřovat“ jurisdikci státu i za hranice jeho území.

Vzhledem k tomu, že Chorvatsko ani zdaleka nebylo prvním státním útvarem na daném území, rozhodně v době vyhlášení nezávislosti netrpělo nedostatkem obyvatelstva. A kvůli několikaleté existenci federace, bylo toto obyvatelstvo národnostně velmi pestré. Dle výsledků sčítání lidu v SFRJ z dubna 1991 měla federace 23 542 815 obyvatel, z nichž na spolkovou republiku Chorvatsko připadalo 4 784 265 občanů⁴⁶. Z toho Chorvaté činili 78,1 % (tj. 3 736 356). Nejpočetnější národnostní menšinou pak byli Srbové 12,16 % (tj. 581 663). Za nimi následovali Slovinci, Maďaři, Italové, Češi, Albánci, Černohorci, Romové, Makedonci, Slováci, Rusíni, Němci, Ukrajinci, Rumuni, Rusové, Poláci, Židé, Bulhaři, Turci, Rakušané a Vlaši.⁴⁷

⁴⁵ Danou státní příslušnost pak mají i právnické osoby, registrované v daném státě.

⁴⁶ ŠETIĆ, Nevio. *Ostvarejnje suvremene hrvatske države*, s. 217.

⁴⁷Sčítání lidu 1971, výsledky dle národnosti obyvatelstva. In: data.gov.hr [online]. [cit.2023-02-06]. Dostupné

Fakt, že Srbové byli nejpočetnější menšinou na území Chorvatska není nijak překvapující, tím spíše, když víme, že Srbové ve federaci tvořili více než třetinu obyvatelstva.⁴⁸ A nejenom to, v rámci Chorvatského území, byli na některých místech dokonce i většinou, což pak umožňovalo Srbskou kontrolu území např. v okolí Kninu.

Všeobecně platilo, že občan jedné ze svazových republik je zároveň i občanem SFRJ. Chorvatské občanství jako takové již od 26. června 1991 upravoval zákon o chorvatském občanství (NN 53/1991), který nahradil původní zákon o občanství Socialistické republiky Chorvatsko (Narodne novine⁴⁹, br. 32/77). Chorvatské občanství tak dle článku 3. nabývá osoba původem (dle občanství rodičů), narozením na území Chorvatska, na základě žádosti (naturalizací) a podle mezinárodních smluv.⁵⁰ Dle článku 17. se pak občanství pozbývalo vzdáním se (občanství), zřeknutím se, či dle mezinárodních dohod.

Co se nabytí občanství týče, zákon aplikoval jak princip *ius soli* – tedy udělení občanství dle místa narození, tak i princip *ius sanguinis*, na jehož základě občanství získá osoba narozená občanovi daného státu (resp. potomek po jednom ze svých rodičů).

Žádost o udělení občanství pak podle článku 8 zákona o občanství Chorvatské republiky může podat osoba, která kumulativně splňuje tyto podmínky: je svéprávná, starší 18 let, je schopna prokázat vzdání se cizího občanství (popř. je prokazatelné, že přijetím chorvatského občanství pozbyde občanství stávající), podání žádosti předcházelo pobyt na území Chorvatska 5 let bez přerušování, zná chorvatský jazyk a latinku, z jejího chování lze usoudit, že respektuje právní řád a obyčej Chorvatské republiky, a také že přijímá chorvatskou kulturu.

Ačkoliv se z výše zmíněného může zdát, že Chorvatsko neumožňovalo dvojí občanství, opak je pravdou. Lze tak usuzovat z článku 2, který říká, že: „*Državljanin Republike Hrvatske koji ima i strano državljanstvo, smatra se pred tijelima državne vlasti Republike Hrvatske isključivo hrvatskim državljaninom.*“ [„*Občan Chorvatské republiky, který má i cizí občanství, považuje se před orgány Chorvatské republiky výlučně chorvatským občanem.*“].⁵¹

z: <https://data.gov.hr/ckan/dataset/popis-stanovni-tva-1971-2011-stanovni-tvo-prema-narodnosti/resource/47498c99-1d75-4a39-9dd5-03cd435f1b46>. Vzhledem ke zmatečnosti zjištěných údajů

vycházím z těch, které odpovídají i hodnotám v knize Ostavrenje suvremene hrvatske države od Nevie Šetiće na straně 218 a jiných obdobných zdrojích.

⁴⁸ ŠETIĆ, Nevio. *Ostvarejnje suvremene hrvatske države*, s. 217.

⁴⁹ Oficiální sbírkou chorvatských právních předpisů jsou tzv. Narodne novine. Vyvinuly se totiž ze skutečných novin, které na území Chorvatska vycházely v 19. století, a které byly již v polovině 19. století přetvořeny v oficiální sdělovací prostředek samosprávných, ale i státních aktů.

⁵⁰ Zákon o chorvatském občanství. In: narodne-novine.nn.hr [online]. [cit. 2023-02-09]. Dostupné z: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1991_10_53_1272.html.

⁵¹ Viz NN 53/1991.

Na základě výše zmíněných informací lze bez nejmenších pochyb tvrdit, že Chorvatsko k okamžiku vyhlášení nezávislosti splňovalo podmínku stálého obyvatelstva. A dokonce můžeme vidět, že již krátce po vyhlášení nezávislosti mělo detailně právně ošetřenou otázku občanství, tedy i občanů, jakožto klíčové podmnožiny obyvatelstva.

3.1.1. Národ

Dalším důležitým pojmem, který však není totožný s pojmem občanství (resp. občany), ani obyvatelstvem je národ. Vzhledem k tomu, že neexistuje jedna oficiální definice, je možné národ definovat různě. Obvykle je dnes národ chápán jako skupina lidí se společnými hodnotami, tradicemi, kulturou, či jinými společnými prvky, jako např. společným jazykem^{52,53}. Z tohoto vymezení logicky vyplývá, že je tedy možné, aby příslušníci jednoho národa měli více občanství, ale i vice versa – tj. aby množina občanů jednoho státu mohla být složena z více národností. Právo těchto národů na svobodné rozhodování ve věcech jich se týkajících (ať už politických, hospodářských, kulturních či jiných) je těmto národům garantováno na základě několika mezinárodněprávních dokumentů.

Mezinárodní právo pak dále zná pojem práva národa na sebeurčení. Od tohoto práva národ odvozuje legitimitu a vlastně i legalitu rozhodnutí vytvořit svůj národní stát. Při jeho aplikaci tak státotvorný národ legitimizuje své jednání, které by jinak mohlo být chápáno jako nepřípustné a destabilizující. Jedná se tak o specifickou výjimku, která se utvořila na základě ideje národního státu.

Právo na sebeurčení národů je zakotveno hned v několika mezinárodněprávních aktech. Jako první, a všeobecně nejznámější můžeme zmínit Chartu OSN, která v prvním článku (bod druhý) říká, že cílem organizace je „*rozvíjet mezi národy přátelské vztahy, založené na úctě k zásadě rovnoprávnosti a sebeurčení národů, a činit jiná vhodná opatření k posílení světového míru.*“⁵⁴ Ačkoliv toto ustanovení výslovně nezakládá právo na vlastní stát, deklaruje jasnou právní sílu nároku na toto právo. Vznik samostatného státu pak můžeme chápat jako způsob uplatnění výše zmíněného práva.

⁵² Dle této definice je jisté, že Chorvaté jsou samostatným národem, neboť v době vyhlášení nezávislosti beze sporu existovali jakožto skupina lidí se stejnými hodnotami, tradicemi, jazykem a historií, na kterou se mimo jiné odkazují v Preambuli své Ústavy.

⁵³ DAVID, Vladislav a Pavel SLADKÝ. *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou*. 3., aktualizované a přepracované vydání. Praha: Leges, 2022, 544 s. ISBN 978-80-7502-497, s.276

⁵⁴ Charta OSN. In. Osn.cz [online]. [cit. 2023-02-23]. Dostupné z: <https://osn.cz/wp-content/uploads/2022/07/Charta-OSN-2019.pdf>.

Dalšími významnými mezinárodněprávními dokumenty obsahujícími právo na sebeurčení národů jsou: Mezinárodní pakt o občanských a politických právech a Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech z roku 1966. Oba pakty pak shodně ve svém čl.1 stanoví, že: „*Všechny národy mají právo na sebeurčení. Na základě tohoto práva svobodně určují svůj politický statut a svobodně uskutečňují svůj hospodářský, sociální a kulturní vývoj.*“⁵⁵ Ten samý článek pak dále deklaruje právo národů na dispozici se svými zdroji a smluvní strany Paktu se zavazují k podpoře realizace výše zmíněného práva na sebeurčení.

Další zakotvení tohoto práva můžeme najít i v preambuli Deklarace zásad mezinárodního práva týkajících se přátelských vztahů a spolupráce mezi státy z roku 1970, která říká, že: „*Convinced that the principle of equal rights and self-determination of peoples constitutes a significant contribution to contemporary international law, and that its effective application is of paramount importance for the promotion of friendly relations among States, based on respect for the principle of sovereign equality*“⁵⁶. Dle této deklarace tak státy „*mají povinnost vystříhat se jakéhokoli násilného činu, který zbavuje „národy“ jejich práva na „sebeurčení, svobodu a nezávislost*“.“⁵⁷

Existuje však názor, že právo na sebeurčení nelze uplatnit, pokud stát, v jehož rámci národ existuje, umožňuje „samostatnou“ existenci tohoto národa a podporuje a rozvíjí jeho kulturu, jazyk apod.⁵⁸ Ve světle tohoto názoru se nicméně jeví sporným, zda by vyhlášení samostatného chorvatského státu splnilo takové kritérium. Ačkoliv chorvatský jazyk ani kultura nebyly potlačovány, problém se týkal samostatnosti národa v rámci federace a výkonu jeho práv v rámci federace jako celku, nikoli pouze na svém území. Příklad neumožnění výkonu práv chorvatského národa můžeme nalézt v nezvolení Stjepana Mesiće do čela Předsednictva federace, ačkoliv dle tehdejšího rotačního principu měl být zvolen předsedou.

Právě na přesvědčení o existenci práva na sebeurčení chorvatského národa (resp. národů federálních republik) byl vystavěn nárok na vytvoření samostatného chorvatského státu. Chorvaté se totiž považovali za státotvorný národ. Tedy národ, který má právo na jednostrannou secesi

⁵⁵ Mezinárodní pakt o občanských a politických právech a Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech. In. Vláda.cz [online]. [cit. 2023-03-20]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/r/p/dokumenty/mezinarodni-pakt-o-obcanskych-a-politickych-pravech-a-mezinarodni-pakt-o-hospodarskych--socialnich-a-kulturnich-pravech-19852/>.

⁵⁶ Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Cooperation among States in accordance with the Charter of the United Nations (1970). In. Digitallibrary.un.org [online]. [cit. 2023-02-23]. Dostupné z: <https://digitallibrary.un.org/record/202170>.

⁵⁷ ONDŘEJ, Jan, Josef MRÁZEK a Oto KUNZ. *Základy mezinárodního práva veřejného*. s.241.

⁵⁸ DAVID, Vladislav a Pavel SLADKÝ. *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou*. 3., aktualizované a přepracované vydání. Praha: Leges, 2022, 544 s. ISBN 978-80-7502-497-8, s.278

a vyhlášení své samostatnosti. Tato otázka však v době vyhlášení nezávislosti Chorvatska již nebyla tak úplně aktuální. Otázka práva vytvořit si svůj národní stát dle pojmu jako takového byla v případě Chorvatska aktuální spíše po první světové válce. Tehdy totiž byli Chorvaté jedním z mnoha národů, které existovaly v rámci rozpadající se Rakousko-Uherské monarchie. Pokud tedy již tehdy bylo Chorvatsku, resp. Chorvatům umožněno vytvoření státu nového (založeného na příslušnosti k určitému národu), a pokud víme, že v době vyhlášení nezávislosti bylo Chorvatsko již několik dekád federativní republikou v rámci SFRJ, není potřeba dále dokazovat chorvatské právo na existenci ve vlastním státě. Lze tak uvažovat o nároku na vytvoření samostatného chorvatského státu, jako o jisté formě výkonu svrchovanosti, která byla v době do vyhlášení nezávislosti „dočasně“ přenesena na SFRJ.

3.2. Území

Další kritérium obsažené v Montevidejské úmluvě je území státu. Státní území tvoří zemský povrch, prostor nad a pod ním. Co se prostoru nad zemským povrchem (resp. mořem) týče, má se za to, že tento prostor náleží státu až po hranici kosmického prostoru. Konkrétní výška však doposud nebyla žádnou mezinárodní smlouvou, či jiným pramenem mezinárodního práva, stanovena. Nicméně se za hranici kosmického prostoru považují nejnižší úrovně, na kterých mohou obíhat umělé družice. Prostor pod povrchem se pak kuželovitě zužuje až do středu země. V případě pobřežních států jsou za území státu považovány i pobřežní vody. Dále pak takový stát může vykonávat další suverénní práva ve vyhlášených pásmech přilehlého moře. Jak již bylo řečeno, jedná se však pouze o omezené množství práv, která stát může vykonávat. Nad státním územím však mají státy celkovou suverenitu a uplatňují zde svůj právní řád. A to způsobem nerušeným druhými státy.^{59,60}

Pro existenci státu je tudíž potřeba, aby stát dané území nějak nabyt. Kromě základních titulů nabývání území, zmíněných níže, může stát nabývat území i takzvaným přírůstkem. Ten však zpravidla nezpůsobí vznik nějakého významnějšího územního celku. Jedná se totiž o nabytí území v důsledku působení vnějších sil, popřípadě umělého lidského zásahu⁶¹. Typickými příklady přírůstků jsou naplaveniny přinesené mořem nebo řekou, či vznik nového ostrova⁶².

⁵⁹ Mohou zde sice existovat jisté výjimky, ale jedná se spíše o umělé konstrukce – například jurisdikční imunity, požívané příslušníky jiných států, kteří jsou však vyňati z působnosti právního řádu státu, ve kterém dočasně působí. Nebo právo pokojného proplutí ostatních států pobřežními vodami.

⁶⁰ Výjimkou by mohlo být právo svobodného proplutí cizích lodí v pobřežních vodách.

⁶¹ ONDŘEJ, Jan, Josef MRÁZEK a Oto KUNZ. *Základy mezinárodního práva veřejného*, s. 90.

⁶² Logicky však tento ostrov musí vzniknout v pobřežních vodách tohoto státu.

Hranice státního území jsou pak stanoveny mezinárodními smlouvami (zpravidla bilaterálními) o státních hranicích. Výjimečně jsou určeny aplikací mezinárodněprávního obyčeje. Nemohou tudíž být měněny jednostranným aktem státu. A pokud bychom přeneseně aplikovali pravidlo čl. 34 Vídeňské úmluvy o smluvním právu: „*Ze smlouvy nevznikají ani závazky ani práva třetímu státu bez jeho souhlasu*“⁶³. Dá se usuzovat na to, že i vůči jednostrannému úkonu o poskytnutí státního území by bylo potřeba souhlasu státu, v jehož prospěch je území poskytnuto.

V případě Chorvatska je mořská část území rozsáhlejší už jen proto, že Chorvatsko má v Jaderském moři více než tisíc ostrovů a ostrůvků. Úpravu mořských hranic pak poměrně detailně zachycuje Úmluva Organizace spojených národů o mořském právu z roku 1982 (UNCLOS) a určité spory o tuto hranici se odehrávají spíše v současnosti, než že by k nim došlo přímo v momentě vyhlášení nezávislosti Chorvatska. Takovými spory jsou zejména spor o Piranský záliv⁶⁴ a otázky moře v okolí města Neum, které náleží Bosně a Hercegovině a je pro tuto zemi jediným přístupem k moři. Je však nutné připomenout, že spor o Piranský záliv vznikl právě kvůli rozpadu Jugoslávie, neboť historicky, resp. po větší část minulého století (v rámci SFRJ a jejích předchůdců) byl záliv využíván rybáři obou zemí (jak Slovinska, tak Chorvatska). A musela se tudíž řešit situace, kdy tento záliv již nespĺňoval podmínky dle čl. 10 (1) UNCLOS, tedy „*záliv, jehož pobřeží náleží jedinému státu*“.

Mnohem problematičtější však byla hranice pevninská. Když Chorvatsko vyhlášovalo svou nezávislost, deklarovalo svou historickou hranici, pod kterou vystupovalo i v rámci SFRJ (ačkoliv byla ve hře i otázka připojení některých území Bosny a Hercegoviny osídlená Chorvaty). Toto rozhraničení si Chorvaté nárokovali na základě zásady *uti possidetis*. Dle tohoto pravidla se totiž v případě států vzniklých odtržením, či rozpadem stává hranice, v níž existovaly během své existence v rámci jednoho státu (pokud není smluvně dohodnuto jinak).⁶⁵ S tím však rozhodně nesouhlasilo Srbsko. To totiž víceméně vzdalo snahu udržet jednotnou Jugoslávii, a usilovalo o cíl

⁶³ 15/1988 Sb., Vyhláška ministra zahraničních věcí o Vídeňské úmluvě o smluvním právu.

⁶⁴ Tato arbitráž měla otázku Piranského zálivu vyřešit. Bohužel, kvůli několika problematickým skutečnostem se věc nevyřešila, resp. zůstala stejnou, ne-li horší. Chorvatsko přistoupilo na arbitráž z víceméně ekonomických důvodů (Slovinsko do té doby blokovalo chorvatský vstup do EU) a to i za použití principu přátelských sousedských vztahů v rámci řízení. Problémy se s arbitráží táhly již od samého počátku, kdy v arbitrážní smlouvě byl užít pojem „junction“ (co se přístupu k mezinárodním vodám týče), který obě strany vykládaly jiným způsobem. Jedním z procesních problémů, který zmiňují někteří právníci, je fakt, že jako rozhodné se při rozhodování považovalo přesměrované ústí řeky Dragonji, která však původně tvořila historickou hranici mezi Slovinskem a Chorvatskem. A dle zásad římského práva by se tudíž mělo použít koryto původní. Hlavní procesní problém nastal v okamžiku, kdy se zjistilo, že došlo ke kontaktu mezi jedním z rozhodců a slovinskou stranou. Chorvaté pak smlouvu vypověděli (je otázkou dalších debat, zda platně), zatímco Slovinci přijali nález vydaný v rámci tohoto řízení. Je pravda, že nález již arbitrážní soud vydal v obměněném složení. Nicméně Chorvaté odmítají nález akceptovat, zatímco Slovinci na jeho plnění trvají.

⁶⁵ DEGAN, Vladimír Đuro. *Međunarodno pravo*. Zagreb: Školska knjiga, 2011, 923 stran; 24 cm. ISBN 978-953-0-30417-8, s. 556.

nový. Tím bylo Velké Srbsko (Velikosrpska ideologija). Dle tohoto přístupu se Srbsko „vzdalo“ Slovinska a z Chorvatska měla zůstat pouze Istrie a část Centrálního Chorvatska. Zbytek SFRJ by se přetransformoval v Srbsko.

Otázka hranic se proto řešila, mimo jiné, i na Konferenci o míru v Jugoslávii (*mirovna Konferencija o Jugoslaviji*). Jejím prvním zasedání dne 7. září 1991 předsedal lord Carrington. Slovinsko a Chorvatsko při ní deklarovali svou žádost o mezinárodní uznání v rámci hranic, které byly stanoveny na základě historických hranic a etnického zastoupení obyvatelstva na daném území. Tyto hranice prý měly být uznány i v rámci všech Jugoslávských ústav⁶⁶ a tudíž je výše zmíněné strany považovaly za nesporné. Tomu kontroval srbský prezident Slobodan Milošević, který argumentoval ustanoveními Závěrečného aktu první Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě z Helsinek (1.8.1975), již se účastnila jak Jugoslávie, tak většina států tehdejší Evropy, kde dle článku 1. a) III. „Zúčastněné státy považují vzájemně veškeré své hranice, jakož i hranice všech států v Evropě za neporušitelné, a nebudou proto nyní ani v budoucnu tyto hranice napadat. V souladu s tím se rovněž zdrží jakéhokoli požadavku či kroku se záměrem zmocnit se nebo uchvátit část nebo celé území kteréhokoliv členského státu.“ A dále dle 1. a) IV. „Zúčastněné státy budou respektovat územní celistvost každého ze zúčastněných států. (...)“⁶⁷ Z těchto ustanovení Milošević zřejmě dovozoval, že Chorvatsko ani Slovinsko nemohou jednostranně vyhlásit nezávislost, neboť jako součást Jugoslávie by měli být vázáni těmito ustanoveními, a zároveň uznání samostatnosti ze strany ostatních států Evropy by porušovalo právě respektování celistvosti každého ze zúčastněných států. Nemožnost změny hranic federace pak potvrzuje i článek 5 Jugoslávské ústavy z roku 1974,⁶⁸ který říká, že: „[...] *Granica Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije ne može se menjati bez saglasnosti svih republika i autonomnih pokrajina [...]*“. [„Hranice Socialistické Federativní Republiky Jugoslávie se nemůže měnit bez souhlasu všech republik a autonomních oblastí“.]

Prezident Milošević pak dále tvrdil, že hranice republik SFRJ sílu mezinárodně uznaných státních hranic rozhodně nemají, a jedná se pouze o hranice administrativní, které je tedy možné dále měnit.⁶⁹ Tuto možnost změny hranic ostatně připouští i Jugoslávská ústava (1974)⁷⁰, která

⁶⁶ Konkrétní vymezení těchto hranic se mi však nepodařilo dohledat.

⁶⁷ Závěrečný akt první Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě. In. Statnisluzba.army.cz [online]. [cit. 2023-02-08]. Dostupné z: https://statnisluzba.army.cz/sites/statnisluzba.army.cz/files/dokumenty/zakladni-stranka/04_zaverecny_akt_kbse.pdf.

⁶⁸ Ústava SFRJ 1974. In. Mojstav.rs [online]. [cit. 2023-02-08]. Dostupné z: <http://mojstav.rs/wp-content/uploads/2013/04/Ustav-SFRJ-iz-1974.pdf>.

⁶⁹ ŠETIĆ, Nevio. *Ostvarejnje suvremene hrvatske države*, s.248.

⁷⁰ Ústava SFRJ 1974. In. Mojstav.rs [online]. [cit. 2023-02-08]. Dostupné z: <http://mojstav.rs/wp-content/uploads/2013/04/Ustav-SFRJ-iz-1974.pdf>.

opět v článku 5 říká, že: „ [...] *Granica između republika može se menjati samo na osnovu njihovog sporazuma* [...]“ [„Hranice mezi republikami se může měnit pouze na základě jejich dohody.“].

V návaznosti na tuto konferenci pak byla vytvořena Arbitrážní komise, známá též jako Badinterova komise (viz níže), která se zabývala mimo jiné i otázkou legality vzniku Slovinska a Chorvatska. Tato pak svým nálezem potvrdila historické rozhraničení jakožto legitimní pro určení státních hranic nových celků.

Co se hranice jako takové týče, jedná se primárně o hranici orografickou, tedy stanovenou dle toku řek (jako byly např. Dragonja, Dráva, Sáva, Mura, Dunaj atd.) či hřebenů hraničních pohoří a hor (např. Dinara, Biokovo, atd.). Tyto hranice v sobě obsahují čtyři historické celky a těmi jsou Centrální Chorvatsko, Dalmácie, Slavonie a Istrie⁷¹.

Z výše zmíněného je patrné, že Chorvatsko mělo území, nad kterým mohlo vykonávat svou svrchovanou vládu, a tudíž splnilo i další z podmínek státnosti vyžadovanou mezinárodním právem. To, že toto území do okamžiku vyhlášení nezávislosti přináleželo tehdejší SFRJ, je vedlejší, co se posuzování existence území týče. Nicméně již nebylo vedlejším při posuzování legality vyhlášení samostatnosti Chorvatska.

3.2.1. Způsoby nabytí státního území

Způsoby nabytí státního území můžeme primárně rozdělit dle toho, zda nad daným územím někdo vykonával faktickou a efektivní vládu před vznikem tohoto státu, nebo až po vzniku tohoto státu. Pokud jde o stát, který vznikl na území, jež bylo dříve územím nikoho (*terra nullius*), jedná se o prvotní okupaci. Vzhledem k doposud nastalým případům a faktu omezené dostupnosti půdy je vznik takového státu v dnešní době téměř nemožný.⁷²

Ve všech ostatních případech vznikne nový stát na území, které bylo již pod vládou jiného suveréna. Dojde zde tedy k odvozenému neboli derivativnímu nabytí území. Jedná se o fúzi, rozdělení (*dismembratio*), odštěpení (*secesi*), případně dříve i dekolonizaci s tím, že některé zmíněné způsoby je možné navzájem i kombinovat. Může tak například dojít k vytvoření státu

⁷¹ Jejich historické erby dnes můžeme vidět ve státním znaku nad chorvatskou šachovnicí. Pátým erbem obsaženým ve státním znaku je i erb Dubrovnické republiky.

⁷² V poněkud extrémním případě by šlo o vznik na základě rozhodnutí mezinárodního společenství na nikým neovládaném území uvažovat ještě v případě, kdy by došlo ke značenému vývoji v technice a zároveň i mezinárodním právu, upravujícím vlastnictví nad vesmírnými tělesy. A takový stát by byl založen např. na Měsíci.

sloučením dvou celků, které se odtrhly každý od jiného státu, bez toho, že by státnost původních subjektů zanikla.

Dle profesora Scheue⁷³ je způsobem nabytí státního území i uzavření mezinárodní smlouvy. Jedná se však spíše o případy, kdy jeden stát odkoupí, či jinak získá jím ovládané území pro sebe.⁷⁴

Problematickou pak byla otázka vzniku samotného Chorvatska, resp. Chorvatské republiky. Kdy dle tvrzení chorvatské strany, vzniklo Chorvatsko odtržením od Socialistické federativní republiky Jugoslávie, když 25. června 1991 spolu se Slovinskem vyhlásilo nezávislost. Nicméně Badinterova arbitrážní komise (viz níže) ve svém posudku sděluje, že se Jugoslávie v té době nacházela „*v procesu rozpadu*“ (neboli rozdělení). Stanovisko komise později použila i Organizace spojených národů v rámci rezoluce Rady bezpečnosti S/RES/777 (1992), kde operovala s faktem, že došlo k zániku SFRJ. Rada zároveň odkazovala na fakt, že Svazová republika Jugoslávie byla odmítnuta ve své žádosti pokračovat ve členství v OSN místo SFRJ. Z čehož lze usuzovat, že Rada bezpečnosti přejala názor o rozpadu federace⁷⁵. Obdobný názor nalezneme i u profesora Scheue, který říká, že: „*Ačkoliv proces rozdělování bývalé Jugoslávie trval několik let a vypadal spíše jako sled secesí různých republik, mezinárodní společenství vycházelo z rozpadu Jugoslávie, mimo jiné proto, aby nebylo nutné uznat právní nástupnictví Srbska a Černé Hory, které svůj státní útvar po osamostatnění Slovinska, Chorvatska, Bosny a Hercegoviny a Makedonie nadále nazývaly Svazovou republikou Jugoslávie.*“⁷⁶

Je tedy otázkou, zda je správné tvrdit, že Chorvatsko, Slovinsko, Severní Makedonie, Bosna a Hercegovina a později i Černá Hora, Srbsko a teoreticky i Kosovo vznikly řadou odtržení (resp. postupným odtrháváním a v případě Černé Hory a Srbska rozdělením Státního společenství Srbsko a Černá Hora) od SFRJ jakožto původního státního uspořádání. Nebo užít fikce rozpadu,

⁷³ SCHEU, Harald Christian. *Úvod do mezinárodního práva veřejného*. 2. doplněné vydání. Praha: Auditorium, 2019, 200 stran 24 cm. ISBN 978-80-87284-73-5, s.89.

⁷⁴ Teoreticky, by tak mohl vzniknout i celý samostatný stát. Muselo by se však jednat o stav, kdy by se nějaký (zřejmě soukromý) subjekt rozhodl vytvořit svůj vlastní stát, a zároveň by se nejednalo o akt natolik podporovaný mezinárodním společenstvím, že by došlo ke vzniku na základě rozhodnutí mezinárodního společenství, ale zároveň by se nejednalo o území, které vykazuje znaky typické pro odtržení území toho státu. Muselo by tedy jít o území, které se spíše nekryje s historickými hranicemi a obyvatelstvo na něm žijící by nevykonávalo nějak výrazně autonomní či speciální (samo)správu, pokud by samozřejmě dané území někdo obýval. V případě, že by území bylo neobydlené, předpokládá se, že by ho nový zakladatel musel nějak osídlit. Je však velmi nepravděpodobné, ne-li až nereálné, že by k takové situaci došlo, a ještě méně pravděpodobnější je, že by nějaké další státy uznaly existenci tohoto státu a navázaly s ním diplomatické (či jiné) vztahy, nebo ho vůbec pustily na mezinárodní scéně.

⁷⁵ Rezoluce Rady bezpečnosti S/RES/777 (1992). In: unscr.com [online]. [cit 2023-03-20]. Dostupná z: <http://unscr.com/en/resolutions/doc/777>.

⁷⁶ SCHEU, Harald Christian. *Úvod do mezinárodního práva veřejného*. 2. doplněné vydání, s. 90

který však trval téměř patnáct let (od vyhlášení nezávislosti Chorvatska a Slovinska 25. června 1991 do 3. června 2006), což je pro rozpad státu krajně nezvyklé.⁷⁷

Všeobecně je tak zřejmé, že vznik Chorvatska jednoznačně naplnil znaky secese státu. Přesto je však Chorvatsko vázáno rozhodnutím Badinterovy komise, a je tedy „nuceno“ svůj vznik interpretovat jako osamostatnění se na základě rozpadu federace. Nicméně oba výše zmíněné způsoby by tak jako tak byly platnými právními tituly nabytí státního území.

3.3. Vláda

Aby stát splnil všechny základní podmínky své existence, musí splňovat i podmínku vlády nad daným územím, tedy výkonu územní suverenity v rámci své jurisdikce. Jak je všeobecně známo (mj. i z případu Las Palmas), musí se jednat o efektivní výkon takové vlády, nikoliv pouze vládu deklarovanou. To ve svém důsledku znamená, že daná státní entita hospodaří na svém území, aplikuje na něm své zákony, a zároveň vykonává svou jurisdikci a vymáhá dodržování svých zákonů.

Územní svrchovanost je i podmínkou existence státu jako plnoprávného subjektu mezinárodního práva. Protože jako takový, není stát pod mocí žádného třetího subjektu. A na této skutečnosti je vystavěn jeden ze základních principů mezinárodního práva, a to *par in parem non habet imperium*. Právě absence suverenity, resp. absence náležitého výkonu vlády vede k tomu, že je možné připisovat částečnou subjektivitu např. i vzbouřeneckým hnutím ovládaným jistá území, která ač jsou stále oficiálně součástí některého státu, nejsou pod jeho efektivní vládou.

Profesoři Seidl-Hohenveldern a Stein z Vídně dále obecnou definici vlády doplnili o předpoklad, že by taková vláda neměla odporovat mezinárodnímu právu.⁷⁸ Dochází tak k rozšíření běžné státoprávní definice o prvek mezinárodněprávní, podporující monistické chápání mezinárodního a vnitrostátního práva.

Kromě práva působit na podřízené subjekty, má vůči nim stát i povinnosti. Za výkon všech svých pravomocí totiž nese plnou odpovědnost⁷⁹. Proto je nutná plná efektivní vláda nad daným územím, tedy i aplikace vlastního práva. Tento fakt dokládá i legislativa, kterou Chorvatsko začalo přijímat od roku 1991. Ještě před vyhlášením samostatnosti podrobovalo účinnost federativních zákonů „zkoušce kompatibility“ s ústavou národní a po vyhlášení samostatnosti pak téměř ihned

⁷⁷ Vždyť i Sovětský svaz zanikl rezolucí během jednoho dne.

⁷⁸ SEIDL-HOHENVELDERN, Ignaz a Torsten STEIN. *Völkerrecht*. 10., neubearbeitete Aufl. Köln: Heymanns, 2000, XXVII, 430 s. ; 21 cm. ISBN 3-452-24317-6. s.135

⁷⁹ ONDŘEJ, Jan, Josef MRÁZEK a Oto KUNZ. *Základy mezinárodního práva veřejného*, s. 89.

odstříhlo všechny federativní orgány od výkonu jakýchkoliv pravomocí na svém území. Právě díky tomuto distancování se od činnosti federace, a primárně její armády (JNA), mohlo Chorvatsko později namítat napadení armádou jiného státu, nikoliv „udržovací“ zásah armády rádo by vlastní.

Z efektivnosti vlády tak můžeme dovozovat svrchovanost státního útvaru, co se vlády nad daným územím týče, tedy jeho teritoriální jurisdikci. Je totiž zřejmé, že Chorvatsko, jakožto jedna z federativních republik vykonávalo „efektivní vládu“ nad svým územím prakticky po celou dobu své existence v rámci federace. Nicméně právě až otázka *suverénní vlády* dodala Chorvatsku punc svrchovaného státu. Dle Beth Simmonsově: „*sovereignty in international relations signifies constitutional independence of other states.*“⁸⁰ A právě na případě chorvatského ústavního řádu můžeme reflektovat nabytí svrchovanosti. Neboť v ústavě z roku 1990 je stále ještě patrné napojení na SFRJ, ačkoliv tato ústava již obsahovala „nátlakové“ ustanovení, kterým bylo zbytku federace naznačeno, že pokud Chorvatsko nabude dojmu, že je kráceno na svých právech, může se do budoucna rozhodnout federaci opustit. Toto ustanovení bylo obsaženo v čl. 140 v přechodných ustanoveních a mělo tak zvláště chránit územní výsost a zájmy Chorvatska.⁸¹ Teprve až ústavní akty, které chorvatský Sabor přijal v červnu a říjnu 1991 potvrzovaly pravou svrchovanost tohoto státního celku. A právě tímto vymaněním se z ústavní podřízenosti ústavě federální mohlo Chorvatsko proklamovat výkon svrchované vlády, s jediným platným právním řádem, a to chorvatským. Došlo totiž k faktickému „navrácení“ pravomocí, které Chorvatsko přeneslo na federaci v momentě, kdy souhlasilo se svou účastí na ní. Je tedy zřejmé, že svrchovanost stejně jako státnost není podmínována uznáním či jinými akty, prostě existuje, nebo neexistuje.⁸²

Ve výše zmíněných podmínkách, které byly na Chorvatsko kladeny nad rámec obecných podmínek státnosti (které by měly postačovat pro vznik státu), můžeme vidět mírný exces, ke kterému došlo vlivem událostí v 90. letech. Evropská společenství totiž trvala na tom, že uznají Chorvatsko, pouze pokud toto bude demokratickou zemí dodržující lidská práva. To mělo zajistit, že nově vzniklý stát nebude státem totalitárním, jak tomu bylo několik desítek let v celém východním bloku. Z výše zmíněného můžeme dospět k názoru, že demokracie a ochrana lidských práv byly a jsou natolik důležitými aspekty, že pro jejich dosažení bylo mezinárodní společenství ochotno přehlédnout některé nedostatky systému (resp. státu), pokud by to znamenalo, že bude dosaženo „většího dobra“. Neboť se dá předpokládat, že pokud by Chorvatsko neprojevovalo

⁸⁰ SIMMONS, Beth A. *International Law*. Vol.2. Croatia: SAGE/Zrinski, 2008. ISBN 978-4129-1255-6, s.120.

⁸¹ Ústava Chorvatské republiky 1990. In. Narodne-novine.nn.hr [online]. [cit. 2023-03-22]. Dostupné z: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1990_12_56_1092.html.

⁸² SIMMONS, Beth A. *International Law*. Vol.2., s.121.

zájem postupovat demokratickou cestou, bylo by v zájmu Společenství přenechat řešení otázky Chorvatska na Jugoslávii, která se v té době již zavázala k přijetí demokratického uspořádání. Zároveň je třeba říci, že ačkoliv je požadavek demokracie a ochrany lidských práv stále důležitější, tyto podmínky nevytvořily nové normy obyčejového práva mezinárodního. Jednalo se pouze o „jednorázový“ nárok.⁸³

3.4. Způsobilost vstupovat do mezinárodněprávních vztahů

Způsobilost vstupovat do mezinárodněprávních vztahů je vyjádřením mezinárodněprávní subjektivity států. Na jejím základě stát vstupuje do vztahů s ostatními subjekty mezinárodního práva. Stát, na rozdíl od mezinárodních organizací (které disponují subjektivitou omezenou pouze na okruh věcí týkajících se zaměření jejich činnosti), má mezinárodněprávní subjektivitu plnou.

Je však otázka, zda je toto kritérium opravdu podmínkou státnosti. Způsobilost k čemukoliv totiž zpravidla nabývá pouze existující subjekt. Právě existence subjektu je tedy podmínkou pro vznik dané způsobilosti. Je tedy nereálné požadovat po subjektu, aby splnil takovou podmínku vzniku, která může být naplněna až po jeho vzniku.

Tvůrci úmluvy v době jejího sepsání zřejmě měli v úmyslu poukázat na fakt, že stát, který plně vykonává své funkce, existuje ne jenom v rámci svého vlastního vnitrostátního práva, ale stává se i aktérem práva mezinárodního. A pouhá existence v mezinárodním společenství není žádaná. Pokud tedy útvar chce plně využít svých práv a povinností, musí vstupovat i do vztahů mezinárodněprávních. A aby tyto byly platné, musí se druhá strana domnívat, že vztah vzniká mezi ní a jiným subjektem tohoto práva. Docházíme tedy k tomu, že stát, aby mohl vykonávat tuto způsobilost, musí být ostatními subjekty považován za stát. A touto problematikou se již zabývá uznání států (viz níže).

Zatím profesori Čepelka a Šturma otázku subjektivity státu definují takto: „*Subjektem dnešního mezinárodněprávního řádu se stává stát již okamžikem svého vzniku, a to tím, že svou státnost skutečně také mezinárodně prosadí a udrží, a to nikoli po dobu jen pomíjivou.*“⁸⁴ Z čehož lze vyvodit fakt, že stát může vzniknout i bez dalšího prosazování se v rámci mezinárodního společenství, ale až v momentě, kdy aktivně začne vystupovat na poli mezinárodního práva,

⁸³ BUREŠ, Pavel, Martin FAIX a Ondřej SVAČEK. *Mezinárodněprávní aspekty vzniku a zániku státu: 20. výročí vzniku samostatné České republiky a Slovenské republiky*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, 340 s.; 21 cm. ISBN 978-80-244-3995-2, s.12.

⁸⁴ ČEPELKA, Čestmír a Pavel ŠTURMA. *Mezinárodní právo veřejné*. Vydání druhé. V Praze: C.H. Beck, 2018, xxxii, 549. ISBN 978-80-7400-721-7, s.37.

se stane subjektem tohoto práva. Dojde tak k tomu, že se faktická existence státu promítne do způsobilosti vstupovat do mezinárodněprávních vztahů⁸⁵.

Z výše zmíněného je však zřejmé, že způsobilost vstupovat do mezinárodněprávních vztahů je podmínkou doplňkovou, jde tedy spíše o náležitost než podmínku. Pokud se tedy pokoušíme o vznik nového státu, budeme se vypořádávat primárně s prvními třemi kritérii státnosti.

První akt v rámci mezinárodního práva Chorvatsko uskutečnilo již jeden den po svém vzniku (resp. vyhlášení nezávislosti), kdy 26.6.1991 uznalo vznik Slovinska⁸⁶.

A zřejmě nejpádňjším důkazem existence chorvatské způsobilosti vstupovat do mezinárodněprávních vztahů je fakt, že téměř okamžitě po svém vyhlášení nezávislosti (ať už v době před moratoriem či po něm) aktivně vystupovalo na poli mezinárodního práva. Zvláště při pokusech o sjednání míru při konfliktu probíhajícího na jeho vlastním území. (Zatímco pokus „krajinských Srbů“ o vytvoření Srbské republiky Krajiny na území části dnešního Chorvatska v okolí města Knin nikdy nedosáhl úrovně mezinárodně způsobilého státu, neboť zbytek mezinárodního společenství s ním odmítl navazovat jakékoliv kontakty – viz níže.)⁸⁷

⁸⁵ Tamtéž.

⁸⁶ Nicméně diplomatické vztahy s ním navázalo až roku 1992, tak jako s většinou zemí, které v tom roce uznaly existenci Chorvatska.

⁸⁷ ČEPELKA, Čestmír a Pavel ŠTURMA. *Mezinárodní právo veřejné*. Vydání druhé. S.37.

4. Uznání státu v mezinárodním právu

Dalším důležitým aktem, spjatým se vznikem státu je jeho mezinárodněprávní uznání. Primárně se jedná o uznání ze strany ostatních států (tedy jednostranný právní akt, pocházející od každého individuálně), ale v současné době můžeme brát v potaz i uznání od subjektů od států odvozených, jako jsou například mezinárodní organizace, či útvarů požívající speciální mezinárodněprávní subjektivitu, jakou má například Svatý Stolec.

Uznání neznamená pouhou rekognici existence státu jako státoprávního výtvaru, jež splňuje výše zmíněná tři základní kritéria, tedy faktický výkon vlády na svém území a vůči svým obyvatelům, nýbrž dochází k přiznání jeho mezinárodněprávní subjektivity. Což ovšem znamená, že k existenci státu jako takového, není zapotřebí uznání.⁸⁸

Uznáním samým nevznikají státu nové povinnosti⁸⁹ Tento výrok je však potřeba chápat z pozice existujícího státu, neboť potvrzení nevytvoří práva a povinnosti, která by jiný existující stát již na základě mezinárodního práva neměl. Tudíž uznáním od druhých států se mu pouze dostává „informace“, že tyto státy jsou s ním v budoucnu ochotny uzavírat smlouvy, a vstupovat do diplomatických a konzulárních vztahů apod., které pak případné povinnosti vytvoří.⁹⁰ K tomu však zpravidla dochází až v čase následujícím po takovém uznání. Jde totiž o to, že stát má všechna práva i bez uznání (jsou však zatím latentní), teprve uznáním jsou tato práva účinná i vůči uznávajícímu státu. Od toho okamžiku musí být respektovány imunity zástupců státu uznaného, ale i umožněna diplomatická ochrana atd.

Ačkoliv obecně platí, že neuznaný stát postrádá jak diplomatické vztahy, tak výhody pro své občany či schopnost vstupovat do mezinárodněprávních vztahů jako takových,⁹¹ toto nebyl a vlastně ani nemohl být případ Chorvatska. Co se například vstupu občanů na území jiných států týče, ostatní státy se nemohly odvolávat na fakt, že neuznávají Chorvatsko jako samostatný stát, neboť téměř všechny tehdejší státy světa uznávaly státnost SFRJ. A pokud tedy nepodporovaly státnost Chorvatskou, musely logicky trvat na státnosti federace, a „Jugoslávce“ tak na své území vpustit.

⁸⁸ SCHEU, Harald Christian. *Úvod do mezinárodního práva veřejného*. 2. doplněné vydání. S.114.

⁸⁹ CASSESE, Antonio. *International Law*. 2nd ed. Great Britain: Ashford Colour Press Ltd, Gosport, Hampshire, 2005. ISBN 0-19-925939-9. s.73.

⁹⁰ BUREŠ, Pavel, Martin FAIX a Ondřej SVAČEK. *Vznik a uznání státu: aktuální pohled mezinárodního práva*. Praha: Leges, 2013, 143 s. ISBN 978-80-87576-83-0, s.15.

⁹¹ BUREŠ, Pavel, Martin FAIX a Ondřej SVAČEK. *Mezinárodněprávní aspekty vzniku a zániku státu: 20. výročí vzniku samostatné České republiky a Slovenské republiky*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, 340 s.; 21 cm. ISBN 978-80-244-3995-2, s. 11.

Někdy dokonce bývá uznání odvozováno právě od ochoty navázat diplomatické vztahy, či pouhého setkání se se zástupci daného celku a vyjednávání s nimi. Právě i tímto způsobem se někteří autoři pokoušeli dovozovat uznání chorvatské státnosti na základě jednání diplomatických zástupců ostatních zemí se zástupci Chorvatska, kvůli řešení probíhajícího konfliktu.

Zatímco v rámci Organizace spojených národů bylo deklarováno, že pro přijetí státu do této organizace nemohou stávající členové klást pro přijetí žádné jiné podmínky než ty, které jsou uvedeny v Chartě OSN^{92,93}, v případě uznání Chorvatska Evropskými společenstvími v roce 1991 byla situace trochu odlišná. Tehdy požadovanými kritérii bylo demokratické zřízení nového právního státu, který zaručuje ochranu základních lidských práv a svobod, a to i menšinám.⁹⁴ Tyto podmínky byly stanoveny (ministerskou) Radou Evropských společenství dne 16. prosince 1991, kdy společenství rozhodlo, že se má přihlížet k právu národa na sebeurčení, ale zároveň že mezinárodně nově uznaný stát musí dodržovat Helsinský závěrečný akt (*Final Act of the Conference on Security and Cooperation in Europe*, 1975) a Pařížskou chartu pro novou Evropu (*Charter of Paris for a New Europe*, 1990), a že Jugoslávské republiky, které si přejí získat mezinárodněprávní uznání, jej získají k 15. lednu 1992, a to pouze pokud do 23. prosince 1991 doručí Evropskému společenství žádost, která bude obsahovat důkazy o splnění výše uvedených podmínek.⁹⁵ Chorvatsko tehdy ke své žádosti přiložilo následujících pět dokumentů: Ustav Republike Hrvatske od 22. prosince 1990 [*Ústava Chorvatské republiky z 22. prosince 1990*], Ustavna odluka o suverenosti i samostatnosti Republike Hrvatske od 25. lipnja 1991 [*Ústavní rozhodnutí o svrchovanosti a samostatnosti Chorvatské republiky z 25. června 1991*], Deklaracija o proglašenju suverene i samostatne Republike Hrvatske od 25. lipnja 1991 [*Deklarace o prohlášení svrchované a samostatné Chorvatské republiky z 25. června 1991*], Povelja o pravima Srba i drugih nacionalnosti u Republici Hrvatskoj od 25. lipnja 1991 [*Charta o právech Srbů a dalších národů na území Chorvatské republiky z 25. června 1991*] a Izjava o prihvaćanju i poštivanju svih načela Helsinske deklaracije i Pariška povelje [*Prohlášení o přijetí a respektování všech zásad Helsinské deklarace (tj. Helsinského závěrečného aktu) a Pařížské charty*].^{96,97}

⁹² Posudek Mezinárodního soudního dvora z 28. května 1948 (Conditions of Admission of a State to Membership in the United Nations).

⁹³ Příklad s Organizací spojených národů uvádím z důvodu faktického přiznání státnosti celku, jeho přijetím do OSN, neboť základním pravidlem přijetí, je státnost všech členů.

⁹⁴ SCHEU, Harald Christian. *Úvod do mezinárodního práva veřejného*. 2. doplněné vydání. s.115.

⁹⁵ ŠETIĆ, Nevio. *Ostvarejnje suvremene hrvatske države*. s.278.

⁹⁶ Tamtéž.

⁹⁷ Tyto dokumenty jsou zvláště rozebrány v kapitole 1.2. Historicko-právní události navazující na vyhlášení nezávislosti.

Výjimečně je možné uznat i existenci státu, který ačkoliv nesplnil všechny podmínky kumulativně, či splnil všechny, ale ne zcela⁹⁸. Co se Chorvatského území týče, je krásným případem tzv. Republika Srbská Krajina. Jedná se o území, kde měli Srbové dlouhodobě majoritní zastoupení, a ačkoliv svou ústavu vyhlásili oficiálně až v prosinci 1991⁹⁹, bouřili se proti chorvatské vládě a chorvatské státnosti již několik měsíců před tím. Přestože se tento region dlouhodobě bouřil, a dokonce později vyhlásil i svou pseudostátnost, Chorvatsko bylo uznáno ve svých historických hranicích, tj. včetně tohoto území. A poté, co se uklidnil ozbrojený konflikt známý jako válka v bývalé Jugoslávii („*Domovinski rat*“), území se dostalo zpět pod kontrolu Chorvatska.

Prvním státem, který uznal Chorvatsko, bylo Slovinsko. Neboť oba státy vyhlásily nezávislost ve stejný den a 26. června 1991 se i navzájem uznaly. Přiznání ze strany ostatních států na sebe nechalo čekat trochu déle. Po vyhlášení samostatného Chorvatska a na něj navazujícího konfliktu, byly ostatní státy nuceny jednat také s Chorvatskem, a to i když jej do té doby oficiálně neuznaly. Právě tato jednání jsou některými autory považována za uznání *de facto* (např. návštěva delegace Evropského společenství 28. června 1991 v Záhřebu¹⁰⁰, ačkoliv k diplomatickému uznání ze strany společenství došlo až 15. ledna 1992). Oficiálního uznání se Chorvatsku dostalo ještě během roku 1991 od dalších šesti zemí, byly to Litva, Ukrajina, Lotyšsko, Island, Estonsko, a hlavně, Německo, které tak bylo prvním státem Evropských společenství, který uznal existenci samostatného Chorvatska ještě před „slíbeným“ 15. lednem.¹⁰¹ Svou ochotu uznat Chorvatsko vyjadřovalo již od listopadu 1991, kdy však jako podmínku tehdejší kancléř Helmut Kohl vyžadoval jednání v souladu s Pařížskou deklarací, Helsinským závěrečným aktem a zaručení práv menšin¹⁰². K přiznání Německem došlo již 19. prosince 1991, ale diplomatické vztahy byly navázány až 15. ledna 1992.

Dne 13. ledna 1992 pak Chorvatsko uznal Svatý Stolec. Z tohoto uznání se dovozuje snaha církve upevnit si postavení na Balkánu. A je to i logické, neboť právě Chorvatsko a Slovinsko byly jedinými římsko-katolickými státy v té oblasti. V Srbsku je totiž většina obyvatel, ač křesťanů, pravoslavného vyznání; v Černé Hoře je jak pravoslavi, tak islám; v Bosně a Hercegovině

⁹⁸ Tamtéž.

⁹⁹ Ústava Republiky Srbská Krajina. In. Worldstatesmen.org [online]. [cit. 2023-03-20]. Dostupné z: <https://www.worldstatesmen.org/Krajina-const.pdf>

¹⁰⁰ ŠEKŠ, Vladimír. Državotvorní akti - državnost, neovisnost i suverenost Republike Hrvatske. In: *Nastanak suvremene države Hrvatske i dvadeseta obljetnica njezina utemeljenja*. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 2012, s. 21-35. ISBN 978-953-154-129-9, s. 28.

¹⁰¹ V současném Chorvatsku se určitá část obyvatelstva domnívá, že Německo tak učinilo, protože se obávalo ekonomické síly Jugoslávie. A v jejím rozpadu tak vidělo příležitost zbavit se silného soupeře.

¹⁰² MARIJAN, Davor a Nikica BARIĆ. *Raspad Jugoslavije i stvaranje hrvatske države*. Zagreb: AGM, 2020. ISBN 9789531745222, s. 86.

převažuje islám a pravoslaví (ačkoliv zde žijí i katolíci), a pravoslavnou většinu vykazuje i Severní Makedonie. Proto bylo Chorvatsko pro Svatý Stolec důležitým styčným bodem.

Jak bylo Chorvatsku Evropskými společenstvími přislíbeno (viz výše), dne 15. ledna 1992¹⁰³ Chorvatskou republiku, jakožto samostatný stát, uznaly tyto země: Belgie, Bulharsko, Dánsko, Francie, Irsko, Itálie, Lucembursko, Maďarsko, Malta, Nizozemsko, Norsko, Polsko, Portugalsko, Rakousko, Řecko, Spojené království Velké Británie a Severního Irsku, Španělsko a Švýcarsko.^{104,105} Československo uznalo existenci Chorvatska následující den (tj. 16. ledna 1992). Postupně se připojily i další státy z celého světa.

Co se zemí bývalé Jugoslávie týče, jak již bylo řečeno, první uznalo existenci samostatného Chorvatska Slovinsko, následovala Bosna a Hercegovina (24. ledna 1992), Severní Makedonie (12. února 1992), Srbsko (resp. Svazová republika Jugoslávie) tak učinilo 23. srpna 1996 a posledním státem bývalé Jugoslávie, který uznal samostatnost Chorvatska byla Černá Hora, která vznikla až v květnu 2006, a uznání učinila 12. června 2006.¹⁰⁶

Do Organizace spojených národů bylo Chorvatsko přijato 22. května 1992 během 46. sezení 86. zasedání pléna valného shromáždění. Téhož dne bylo do OSN přijato i Slovinsko a Bosna a Hercegovina. Přijetí se uskutečnilo bez hlasování pléna (aklamací) a bylo stvrzeno rezolucí valného shromáždění A/RES/46/238.¹⁰⁷

4.1. Uznání s deklaratorním a konstitutivním účinkem

Uznání dle teorií vázaných na jeho účinek dělíme na deklaratorní a konstitutivní. Rozdíl spočívá v efektu, který uznání daného státu má. V případě deklaratorního, akt uznání sám o sobě nemění nic na faktu, že stát již vznikl. Pouze dochází k potvrzení tohoto stavu a projevení ochoty vstupovat s tímto subjektem do případných mezinárodněprávních vztahů. Oproti tomu uznání konstitutivní je podmínkou vzniku státu. Proto teprve až uznání ze strany třetího státu konstituuje vznik takového státu. Do jisté míry problematickým může být stanovení potřebného množství států, které subjekt musejí uznat, aby byl skutečně považován za mezinárodněprávního aktéra s plnou subjektivitou. Je totiž zřejmé, že uznání pouze jedním státem (jehož subjektivita sama

¹⁰³ Viz příloha č.2.

¹⁰⁴ Data uznání a navázání diplomatických vztahů mezi Chorvatskem a dalšími státy. In: mvep.gov.hr [online]. [cit. 2023-02-03]. Dostupné z: <https://mvep.gov.hr/vanjska-politika/bilateralni-odnosi/datumi-priznanja-i-uspostave-diplomatskih-odnosa/21904>.

¹⁰⁵ 15. ledna 1992 uznala státnost Chorvatska i Kanada.

¹⁰⁶ Data uznání a navázání diplomatických vztahů mezi Chorvatskem a dalšími státy. In: mvep.gov.hr [online]. [cit. 2023-02-13]. Dostupné z: <https://mvep.gov.hr/vanjska-politika/bilateralni-odnosi/datumi-priznanja-i-uspostave-diplomatskih-odnosa/21904>.

¹⁰⁷ Usnesení Valného shromáždění OSN A/RES/46//238. In: degitallibrary.un.org [online]. [cit. 2023-02-13]. Dostupné z: <https://digitallibrary.un.org/record/148233>.

může být též sporná, či státem se zřejmým zájmem na vzniku takového státu), nebude dostačujícím pro vznik nového státu, ačkoliv při doslovném výkladu by dostačujícím býti mohlo.

Současná doktrína mezinárodního práva všeobecně zastává názor, že uznání existence státu má pouze deklaratorní charakter, tedy že pouze potvrzuje existenci útvaru, který již naplnil základní znaky dle Montevidejské úmluvy. Tyto znaky jsou chápány jako základní státotvorná kritéria, která stát musí naplňovat, aby mohl existovat. To však nemění nic na tom, že existují i případy, kdy došlo k uznání státu, který všechny náležitosti nesplňoval (a to proto, že mezinárodní právo je založeno primárně na vůli států, které mohou činit určité výjimky).

U konstitutivního uznání můžeme zaznamenat dva odlišné názory. Jeden říká, že: „je pravidlem, že žádný nový stát nemá právo ve vztahu k jiným státům na to, aby byl jimi uznán,“¹⁰⁸ a zároveň, že „žádný stát nemá povinnost uznat nový stát.“¹⁰⁹

Nicméně jiné stanovisko zastává profesor Degan, který tvrdí, že: „ (...) država tek svojim priznanjem ulazi u međunarodnu zajednicu kao punopravna članica te zajednice. (...) Ali po tome gledištu akt priznanja nije nipošto diskrecioni politički čin. Nakon što ispuni uvjet efektivnost, nova država ima pravo da bude priznata, a treće države imaju dužnost da je priznaju.“ [„ (...) stát se až svým uznáním stává členem mezinárodního společenství, jakožto plnoprávný člen tohoto společenství. (...) Ale dle tohoto úhlu pohledu akt uznání rozhodně není diskrečním politickým aktem. Poté, co nový stát splní podmínku efektivnosti, má právo na uznání, a ostatní státy mají povinnost jej uznat. “]¹¹⁰

Avšak jak již bylo řečeno výše, tato teorie se již prakticky neaplikuje.

4.2. Uznání de facto a de iure

Co se uznání státu týče, mohou ostatní státy projevit své uznání jeho subjektivity dvěma různými způsoby. Z právního hlediska důležitějším je uznání de iure, neboť stát tak dává právně závaznou formou najevo svou ochotu vstupovat s druhým státem v mezinárodněprávní vztahy. Činí tak oficiální cestou a dá se očekávat jeho záměr fakticky naplnit možnost uzavření takových vztahů (od diplomatických a konzulárních, až po vztahy v rámci dvoustranných či vícestranných smluv. Navíc se toto uznání považuje za trvalé.¹¹¹ Takového uznání, jak již bylo výše zmíněno se Chorvatsku dostalo, mimo jiné, primárně v únoru 1992.

¹⁰⁸ ONDŘEJ, Jan, Josef MRÁZEK a Oto KUNZ. *Základy mezinárodního práva veřejného*. S.81.

¹⁰⁹ Tamtéž.

¹¹⁰ DEGAN, Vladimír-Đuro. Nastanak i prestanak postojanja države u međunarodnom pravu: (Komenatr uz izvješća Badinterove komisije). *Politička misao: Croatian political science review*. Zagreb: Fakultet političkih znanosti u Zagrebu, 1996, 33(1), 184. ISSN 0032-3241, s. 184.

¹¹¹ ONDŘEJ, Jan, Josef MRÁZEK a Oto KUNZ. *Základy mezinárodního práva veřejného*. S.83.

Zatímco uznání de facto je uznáním, které vychází pouze z určitého jednání, či opomenutí. Stát může de facto uznat existenci státu, například když je ochoten s ním oficiálně jednat na určité politické úrovni; či konkludentně, pokud nemá námitky proti účasti daného státu na kolektivních jednáních na mezistátní úrovni apod. Právě faktického uznání se Chorvaté pokoušeli dovolávat v období krátce po rozpoutání konfliktu v bývalé Jugoslávii., neboť představitelé států Evropských společenství s chorvatskými zástupci skutečně jednali, a to ne jednou. Nicméně je zřejmé, že tato forma uznání byla omezena pouze na zastavení probíhajícího konfliktu. Dané státy s největší pravděpodobností v červenci roku 1991 neměly v úmyslu navázat další diplomatické styky.

Uznání de facto tak ze své podstaty bývá uskutečňováno tacitní formou, kdy druhý stát prostě jedná spolu s „uznaným“ státem bez toho, aby mu doručil určitý uznávající dokument.

Ačkoliv tedy uznání de facto může být ze strany uznávajícího státu pouze taktickým krokem, zároveň nepřímo potvrzuje celkový význam nového státního celku. Ten je tudíž natolik důležitý, že daný stát musel, či se rozhodl s tímto celkem navázat určitý vztah.

4.3. Kolektivní uznání

V neposlední řadě je nutné zmínit institut v mezinárodním právu poměrně nový, a to kolektivní uznání. Toto uznání lze považovat za důkaz dynamického vývoje mezinárodního práva, neboť během posledních několika dekád se stalo legitimním způsobem uznání státu.¹¹² Nicméně to nemění nic na tom, že problematika kolektivního uznání státu je mnohem rozsáhlejší, než se může zdát.¹¹³

Kolektivní uznání můžeme ve stručnosti definovat jako jednostranný akt jednoho, či několika států, stvrzující povědomí o faktické, či právní skutečnosti, které vyvolává (zamýšlené) právní účinky.¹¹⁴ Prakticky pak může jít o odvozené uznání státnosti jednoho subjektu jinými státy, které je učiněno skrze jiný subjekt mezinárodního práva, vyznačující se právě kolektivností jeho rozhodnutí. Neboť toto rozhodnutí je právě výsledným produktem dílčích rozhodnutí států, v něm kolektivně působících, např. přijetí nového člena OSN. Dochází tak k tomu, že politický akt, který ač se to nemusí na první pohled zdát patrným, může vyvolat právní následky jak pro stát uznaný, tak pro stát, který uznání touto cestou učinil.¹¹⁵

¹¹² BUREŠ, Pavel, Martin FAIX a Ondřej SVAČEK. *Vznik a uznání státu: aktuální pohled mezinárodního práva*. Praha: Leges, 2013, 143 s. ISBN 978-80-87576-83-0, s.12.

¹¹³ Proto se zde této problematice dotknu spíše okrajově, jakožto prostředku vysvětlujícího uznání chorvatské státnosti členskými státy OSN.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 13.

¹¹⁵ BUREŠ, Pavel, Martin FAIX a Ondřej SVAČEK. *Vznik a uznání státu*, s.15.

Co se kolektivního uznání Chorvatska týče, můžeme zde zmínit jeho přijetí do OSN. Tím spíše specifčnost tohoto procesu, tedy přijetí aklamací. Dle Charty OSN, členem Organizace spojených národů může být pouze stát.¹¹⁶ Státnost subjektu ucházejícího se o členství, je tedy primární podmínkou přijetí do této mezinárodní organizace, a teprve až v druhé řadě ochota stávajících členů tento subjekt za člena přijmout. Když tedy členské státy hlasují o přijetí nového člena, musí mimo jiné zhodnotit, zda takového kandidáta za stát považují. A právě jeho přijetím dochází k jeho kolektivnímu uznání. Nicméně v okamžiku, kdy Chorvatsko bylo přijato za člena OSN bez hlasování valného shromáždění, tj. aklamací, dala tím organizace jasně najevo, že není pochyb o státnosti nově vzniklé Chorvatské republiky.

Přijetí pak znamenalo uznání Chorvatska *de facto* ze strany členských států, které jej do té doby oficiálně nepřijaly, neboť v dané věci nebyl projevěn jakýkoliv nesouhlas ze strany stávajících členských států.

¹¹⁶ Viz čl.4 (1) Charty OSN.

5. Badinterova komise

Ozbrojený konflikt, který vypuknul na území bývalé Jugoslávie těsně po vyhlášení nezávislosti Chorvatska a Slovinska, se mezinárodní společenství pokoušelo ukončit co možná nejdříve. Kromě velkého množství návštěv, zprostředkovaných jednání a rezolucí, přijatých Radou bezpečnosti, byla vytvořena i tzv. Konference pro mír v Jugoslávii. Do jejího čela byl jmenován Brit, lord Carrington.

Právě tato konference jako svůj orgán dne 27. srpna 1991 v Bruselu¹¹⁷ vytvořila arbitrážní komisi, která měla podávat závazné odpovědi na právní otázky jí kladené prostřednictvím předsedy (později i místopředsedou výkonné rady konference). Tato komise měla pět členů, kterými byli: předseda Robert Badinter (Francie), Roman Herzog (Německo), Aldo Corsaniti (Itálie), Francisco Tomás y Valiente (Španělsko) a Irena Petri (Belgie). Právě po svém předsedovi je komise známa i jako „Badinterova komise“.

Mělo jít o arbitrážní orgán, který bude řešit stávající a budoucí právní spory, které vyvstanou na území bývalé Jugoslávie. Zamýšleným cílem bylo vytvoření alespoň minimální právní jistoty v nově vzniklém právním vakuu. Neboť v momentě, kdy máme subjekty, které se navzájem neuznávají, či odmítají spolupracovat, a navíc mezi nimi dochází k aktům porušujícím mezinárodní právo, je nutné vytyčit, pokud možno, co nejvyšší počet právně nesporných styčných bodů.

Komise tak již 29. listopadu 1991 vydala svůj první náleze, resp. právní názor. Poslední pak byl vydán 13. srpna 1993. Jednotlivé nálezy jsou rozebrány níže.

Otázkou, zda je oprávněna se zabírat předkládanými věcmi, se komise zabývala poprvé až poté, kdy měla v červenci 1992 rozhodnout o jistých otázkách, jejichž řešení „nebylo v zájmu“ Svazové republiky Jugoslávie, která tak po několika měsících respektování prvních nálezů namítla nepřislusnost této komise k posouzení daných otázek. Zástupci SRJ tvrdili, že posouzení otázky, zda je právě SRJ novým státem, tedy nikoliv státem sukcidujícím do práv a povinností SFRJ, není dle Brijunské úmluvy v mandátu komise. Tvrdili, že nevyřešené otázky, které vznikly při rozpadu SFRJ by měly být vyřešeny smluvně mezi republikami samými, a v případě neschopnosti nalézt konsenzus, má být daný problém příslušnému soudu – tedy Mezinárodnímu soudnímu dvoru v Haagu. Komise se proto musela v prvé řadě zabírat svou příslusností předložené otázky posuzovat.

¹¹⁷ Conference on Yugoslavia arbitration commission: Opinions on Questions arising from the Dissolution of Yugoslavia. In. Pf.uni-lj.si [online]. [cit. 2023-03-02]. Dostupné z: https://www.pf.uni-lj.si/media/skrk_mnenja.badinterjeve.arbitrazne.komisije.1_.10.pdf.

Faktický stav se však již v počátečním bodě neshodoval s tvrzením SRJ. Tato komise totiž nevznikla na základě Brijunské úmluvy, nýbrž společným prohlášením zástupců „Jugoslávie“ na schůzce ministrů ze dne 27. srpna 1991. Je sice pravda, že tehdy nebyla tato komise blíže definována, nicméně je zřejmé, že byla sestavena za účelem právního posouzení jí předložených otázek. Komise sama dovodila shodu svých vlastních rysů (jakožto orgánu schopného rozhodovat na základě práva o předkládaných sporech) se znaky arbitráže, definovanými Mezinárodním soudním dvorem.

V případě absence jakéhokoliv ujednání, které by stanovovalo opak, je komise oprávněna o své kompetenci rozhodnout sama, a to na základě principu *compétence de la compétence*, kterýžto je všeobecně uznávaným a užívaným principem umožňující soudnímu (či podobnému) orgánu rozhodnout o své vlastní kompetenci rozhodnout předložený spor. A nebyl shledán důvod jej neaplikovat i v tomto případě.

Činnost komise měla být upevněna v textech vydaných Konferencí v době po sestavení této komise, a k ustálení činnosti mělo dojít právní praxí Konference. Vzhledem k tomu, že žádná z nástupnických republik právní názory či příslušnost této komise nikdy předtím nerozporevala, a dokonce prakticky všechny nástupnické státy spolupracovaly s komisí při zjišťování faktů nezbytných pro vydání právních názorů, a berouc v potaz cíl Konference (tedy dosažení, resp. obnovení míru na Balkáně), komise shledala jako nezbytné, aby sama, jakožto orgán vyjasňující právní nejistoty, mohla posuzovat otázky jí předkládané. Byla tedy oprávněna sama rozhodnout o své příslušnosti otázku posoudit.

5.1. Právní stanovisko č. 1 („SFRJ se nachází v procesu rozpadu“)

První stanovisko, které komise vydala (29. listopadu 1991) se týkalo otázky rozpadu SFRJ. Vystala totiž otázka, zda proces odtrhávání států od bývalé federace je pouhým odtržením a Jugoslávie i nadále existuje jakožto samostatný stát, který pokračuje ve své existenci jen ve velmi okleštěné podobě. Nebo se jedná o proces rozpadu federace na „jednotlivé“ republiky, a ani jedna z nástupnických republik si nemůže nárokovat práva státu původního, tedy SFRJ.¹¹⁸

Komise se v rámci svého rozhodování přidržela stanoviska, že stát vzniká faktickým naplněním základních znaků státnosti, tedy že má vlastní území, obyvatelstvo a vykonává nad nimi vládu. A právě množina fakticky existujících států (budoucí federativní republiky) se rozhodla

¹¹⁸ Conference on Yugoslavia arbitration commission: Opinions on Questions arising from the Dissolution of Yugoslavia. In. Pf.uni-lj.si [online]. [cit. 2023-03-09]. Dostupné z: https://www.pf.uni-lj.si/media/skrk_mnenja.badinterjeve.arbitrazne.komisije.1_10.pdf, s.7/1494.

vytvořit společnou federaci, na niž přenesou některé ze svých svrchovaných pravomocí. Je tedy povinností federace „poslouchat“ tyto republiky, nikoliv naopak. SFRJ po dekády působila jako všeobecně uznávaný člen mezinárodního společenství a plnila svou funkci i vůči obyvatelům republik, nicméně v posledních letech svého trvání již nedokázala zajistit fungování svých klíčových orgánů, ani spravedlivé zastoupení republik v těchto orgánech. Nejzávažnější se však komisi jevilo selhání v oblasti zajištění bezpečnosti, respektive míru na území federace. V jejích očích SFRJ selhala ve svých snahách (ne-li jejich absenci) zabránit vypuknutí ozbrojeného konfliktu.¹¹⁹

Národy federace pak jasně vyjádřily svou vůli vymanit se z federace a získat tak fakticky zpět svou plnou suverenitu. Ať už tak učinily v rámci referend (v případě Slovinska, Chorvatska a Severní Makedonie) nebo rozhodnutím zástupců států (v případě Bosny a Hercegoviny).

Na základě výše zmíněných argumentů komise došla k tomuto závěru:

„ - *The Socialist Federal Republic of Yugoslavia is in the process of dissolution;*

- *It is incumbent upon the Republics to settle such problems of State succession [...]*
- *It is up to those Republics to wish, to work together to form a new association endowed with the democratic institutions of their choice.*“¹²⁰

Je tedy patrné, že se komise, ačkoliv operovala s platnými právními instituty, přiklonila k tehdejšímu požadavkům mezinárodního společenství. Je totiž zřejmé z chování ostatních států, že neměly zájem uznat Svazovou republiku Jugoslávii jakožto pokračovatele původní federace. O tom pak, mimo jiné, bylo jednáno v rámci dalších nálezů této komise.

5.2. Právní stanovisko č. 2 („Postavení etnických skupin v nových státech“)

V rámci svého druhého nálezu se komise zabývala otázkou, kterou prostřednictvím lorda Carringtona položila Svazová republika Jugoslávie. Otázka byla prostá: „*Does the Serbian population in Croatia and Bosnia and Hercegovina, as one of the constituent peoples of Yugoslavia, have the right to self-determination?*“¹²¹ Je všeobecně známo, že Srbská strana se pokoušela odůvodňovat své aktivity na území Chorvatska (a později i Bosny a Hercegoviny) právě ochranou Srbské menšiny, žijící na tomto území, případně jejich právem připojit se k Srbsku.

¹¹⁹ DEGAN, Vladimír-Đuro. *Hrvatska država u međunarodnoj zajednici: razvitak njezine međunarodnoopravne osobnosti tijekom povijesti*. Zagreb: Globus, 2002, 399 str.; 25 cm. ISBN 953-167-145-1, s.335,336

¹²⁰ Conference on Yugoslavia arbitration commission: Opinions on Questions arising from the Dissolution of Yugoslavia. In. P.f.uni-lj.si [online]. [cit. 2023-03-09]. Dostupné z: https://www.pf.uni-lj.si/media/skrk_mnenja.badinterjeve.arbitrazne.komisije.1_.10.pdf, s.10/1492.

¹²¹ Tamtéž, s. 11/1498.

A nepřímo tak touto otázkou vyjádřilo podporu pokusu o vznik Republiky Srbská Krajina, která se pokoušela o svou státoprávní existenci primárně z důvodu nadvlády nad částí Chorvatského území, kterou získalo na základě majoritního zastoupení Srbské „menšiny“ na tomto území. Tomuto „státu“ se však nikdy nedostalo mezinárodního uznání. A právě i tento nálezn odůvodňuje, proč ona republika postrádá základní právo na osamostatnění.

Prvním důvodem nemožnosti vzniku nového státu na základě práva na sebeurčení je prostá nemožnost změny uznaných hranic (na základě principu *uti possidetis juris*).¹²²

Druhým důvodem je lidskoprávní charakter práva na sebeurčení. Toto právo, jakožto základní právo menšiny, přiznává menšině její osobnost. Zajišťuje jí právo na rozvoj, vzdělání, kulturu apod. Nicméně jakožto právní důvod vzniku samostatného státu jej můžeme chápat až v okamžiku, kdy právo na sebeurčení, resp. rozvoj této národnostní menšiny je státem, na jehož území se nachází, potlačován. Fakt, že se jedná primárně o garanci existence lidského práva můžeme odvodit i z článku 1. Mezinárodního paktu o občanských a politických právech z roku 1966. Ten ve svém prvním odstavci říká, že „*Všechny národy mají právo na sebeurčení. Na základě tohoto práva svobodně určují svůj politický statut a svobodně uskutečňují svůj hospodářský, sociální a kulturní vývoj.*“¹²³ Ten menšinám zaručuje ochranu volby příslušnosti k dané menšině. Právo na vlastní stát zde tudíž není deklarován přímo, ale pouze odvozeně.

Čímž se komise brilantně vyhnula odpovědi na otázku mezi řádky, zda má Srbská menšina na území Chorvatska a Bosny a Hercegoviny právo na sebeurčení jako důvod pro vyhlášení samostatného státu. A odpověděla na původní otázku tím, že deklarovala, že Srbská menšina samozřejmě má právo na sebeurčení, ale pouze ve smyslu práva hlásit se k dané menšině a vykonávat práva s touto skutečností spjatá.¹²⁴

Je zároveň nutné reflektovat rozdíl mezi národem a národností. Protože pouhý fakt, že skupina lidí, v tomto případě Srbů, by možná i tvořila většinu v jisté oblasti jiného státu automaticky nezakládá její právo na vytvoření vlastního státu, či odtržení daného území. Zakládá

¹²² Výjimkou by bylo případné dosazení dohody mezi danými státy. K tomu však v případě Srbské Krajiny nedošlo.

¹²³ Mezinárodní pakt o občanských a politických právech a Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech. In. Vláda.cz [online]. [cit. 2023-03-09]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rpl/dokumenty/mezinarodni-pakt-o-obcanskych-a-politickych-pravech-a-mezinarodni-pakt-o-hospodarskych--socialnich-a-kulturnich-pravech-19852/>.

¹²⁴ „*The Serbian population in Bosnia-Herzegovina and Croatia is entitled to all the rights accorded to minorities and ethnic groups under international law [...], and the Republics must afford the members of those minorities and ethnic groups all the human rights and fundamental freedoms recognised in international law, including, where appropriate, the right to choose their nationality.*“

(Conference on Yugoslavia arbitration commission: Opinions on Questions arising from the Dissolution of Yugoslavia. In. Pf.uni-lj.si [online]. [cit. 2023-03-09]. Dostupné z: https://www.pf.uni-lj.si/media/skrk_mnenja.badinterjeve.arbitrazne.komisije.1_10.pdf, s.11, 12 /1498,1499).

pouze národnostní práva této menšiny, která musí být respektována státem, na jehož území žije. Právo na vlastní stát má „pouze“ národ.¹²⁵

5.3. Právní stanovisko č. 3 („O mezinárodních hranicích nových států“)

Třetí stanovisko bylo vydáno v lednu 1992 a týkalo se mezinárodních hranic nových států. Autorem původního dotazu bylo Srbsko. Jak již bylo řečeno, prezident Milošević se pokoušel argumentovat, že nové státy nemohou vznikat v rámci administrativních hranic, ve kterých existovaly v rámci Jugoslávie. Je otázka, jak moc Srbská strana mohla doufat, že bude rozhodnuto v její prospěch (tím spíše, pokud znala předchozí dvě právní stanoviska), přesto však položila následující otázku: „*Can the internal boundaries between Croatia and Serbia and between Bosnia-Herzegovina and Serbia be regarded as frontiers in term of public international law?*“¹²⁶

Komise deklarovala nutnost dodržení pravidel mezinárodního práva veřejného a jako základní podmínky pro rozhodnutí v dané věci stanovila tato kritéria. Zaprvé, vnější hranice státu musí být dodržena. Tuto zásadu zakotvuje jak Helsinský závěrečný akt, tak například i Vídeňské úmluvy o sukcesi států. Navíc vzhledem k tomu, že se jednalo o akt rozpadu původní federace, není vlastně potřebné zabývat se otázkou vnějších hranic, nýbrž pouze stanovením vnitřních hranic, tj. mezi nově vzniklými státy.¹²⁷

Zadruhé, vycházejíc ze zásady obsažené i v Ústavě federace, vnitřní hranice mohly být měněny pouze na základě vzájemné shody. Pokud tedy jedna strana měla zájem na jejich změně (Srbsko), byl by nutný souhlas strany druhé (Chorvatska či Bosny a Hercegoviny).¹²⁸ Jelikož takový konsenzus chyběl, není možné vyžadovat změnu v rozhranění dosaženou za použití síly, neboť toto porušuje základní principy mezinárodního práva veřejného, a to zákaz užití síly, obsažené primárně v Chartě OSN, ale i např. v Deklaraci o zásadách mezinárodního práva a přátelských vztazích (1970). A pokud by touto cestou bylo „dosaženo“ změny původních hranic, taková změna by logicky neměla žádné právní účinky.

Komise tak ve třetím bodě dospěla k názoru, že pokud dohoda o změně těchto hranic absentuje, stávající hranice mezi federálními republikami musely nabýt status hranic státních, a tím pádem jsou chráněny mezinárodním právem.¹²⁹

¹²⁵ BUREŠ, Pavel, Martin FAIX a Ondřej SVÁČEK. *Mezinárodněprávní aspekty vzniku a zániku státu*, s.85.

¹²⁶ Tamtéž, s.12/1499.

¹²⁷ DEGAN, Vladimír-Đuro. *Hrvatska država u međunarodnoj zajednici*, s.338.

¹²⁸ Tamtéž, s. 339.

¹²⁹ Argument vycházel z principu *teritoriálního statutu quo a uti possidetis juris*.

Komise tak jasně dala najevo, že jakékoliv územní zisky, kterých by se Srbsku v rámci války v bývalé Jugoslávii dostalo, by neměly právní účinky. Je proto zajímavé, že Srbsko vůči danému nálezu nevzneslo žádný odpor a prostě pokračovalo v ozbrojeném konfliktu.

5.4. Právní stanovisko č. 5 („O mezinárodním uznání Chorvatské republiky Evropskými společenstvími a jejich členskými státy“)

Po 3. právním stanovisku následovala řada stanovisek, která se týkala mezinárodního uznání nástupnických států ze strany Evropských společenství a jejich členských států¹³⁰. Stanovisko číslo 5 se věnovalo Chorvatsku, a proto zmíním právě to.

Chorvatsko po vypršení tříměsíčního moratoria usilovalo o své mezinárodněprávní uznání i od států Evropských společenství. A úkol, rozhodnout, zda může být Chorvatsko uznáno, připadl právě Badinterově komisi. Ta měla porovnat žádost Chorvatska s ustanoveními Deklarace o Jugoslávii a se Směrnicí o přiznání nových států ve východní Evropě a Svazu sovětských socialistických republik (tj. dokumenty z 16. prosince 1991).¹³¹ Porovnávány byly primárně ústavní akty, které Chorvatsko přijalo ihned po prvním vyhlášení nezávislosti, ale například i chorvatská Ústava z 22. prosince 1990, výsledky květnového referenda 1991, či ústavní zákon o lidských právech a svobodách, právu etnických a národnostních skupin a menšin v Chorvatsku (z 4. prosince 1991) a další dokumenty, které měly podpořit kladné stanovisko, týkající se uznání Chorvatska.¹³²

Ačkoliv Chorvatsko nedokázalo splnit všechny požadované podmínky pro uznání, a to reflexí některých lidskoprávních ustanovení, bylo „pouze“ doporučeno jejich doplnění a ostatní náležitosti byly shledány v souladu s požadavky kladenými na nově vzniklé státy na Balkáně.¹³³

Přestože bylo uznání Evropskými státy důležitým krokem v rozvoji diplomatických vztahů Chorvatska, nemění to nic na faktu, že v době přijetí tohoto stanoviska (tj. 11. ledna 1992) bylo Chorvatsko uznáno již několika státy. Navíc je otázkou, zda by negativní stanovisko této komise mělo vliv na jeho další uznávání... Nicméně se jedná pouze o otázku teoretickou, protože komise dala uznání „zelenou“ a mohl započít proces hromadného uznávání.

¹³⁰ Právní stanovisko č. 4 se věnovalo mezinárodnímu uznání Bosny a Hercegoviny, stanovisko č. 6 uznání Makedonie (resp. Severní Makedonie) a stanovisko č. 7 se týkalo mezinárodního uznání Slovinska.

¹³¹ DEGAN, Vladimír-Đuro. *Hrvatska država u međunarodnoj zajednici*, s.343.

¹³² Jednalo se o odpovědi na dotazník, který od Komise obdržely republiky na Vánoce 1991, rozhodnutí Saboru, kteréžto deklarovalo podporu žádosti vznesené prezidentem Chorvatska a dopis prezidenta republiky Tuđmana, v němž poskytl doplňující informace, které komise požadovala.

¹³³ DEGAN, Vladimír-Đuro. *Hrvatska država u međunarodnoj zajednici*, s.344.

Jelikož však komise zmínila jisté nedostatky, předpokládalo se, že Chorvatsko chybějící ustanovení doplní. Proto komise 4. července 1992 zkoumala novelizované znění ústavního zákona RH¹³⁴. V rámci posuzování novely nebylo vydáno samostatné stanovisko, ale pouze komentář, proto jeho rozbor připojuji právě k pátému stanovisku komise.

Bylo shledáno, že několik otázek, týkajících se zvláště lidských práv, bylo na doporučení komise reflektováno a vloženo do novely tohoto zákona (např. stanovení hranic pro území se „zvláštním postavením“ definovaným na základě alespoň 50 % zastoupení národnostní nebo etnické menšiny na daném území).¹³⁵ Přesto však i nadále byly shledány jisté nedostatky, resp. nerefluktování doporučení původního stanoviska. Jednalo se primárně o podřízení „nezávislých“ orgánů na území se zvláštním postavením pod kontrolu centrální moci. Nicméně nalezené nedostatky v plnění závazků, ke kterým se Chorvatsko zavázalo, byly shledány jako dostatečné z pohledu mezinárodního práva veřejného, a zvláště jeho části týkající se ochrany menšin.¹³⁶

5.5. Právní stanovisko č. 8 („Proces rozpadu bývalé SFRJ je dokončen“)

V momentě, kdy byly komisi předloženy otázky pro právní stanoviska č. 8, 9 a 10, Svazová republika Jugoslávie poprvé vznesla námitky, týkající se příslušnosti komise o těchto otázkách rozhodovat. Komise se tedy musela nejprve s touto námitkou vypořádat – učinila tak skrze rozhodnutí z 4. července 1992.¹³⁷

SRJ tehdy tvrdila, že položené otázky nejsou obsaženy v mandátu komise, který dle SRJ měl být obsažen v Brijunské úmluvě. Dle názoru SRJ tak měly být další otázky řešeny na základě konsenzu mezi nástupnickými republikami a v případě jejich absence měly být vzniklé spory rovnou předkládány Mezinárodnímu soudnímu dvoru. Ostatní republiky se proti této námitce vyhradily (Chorvatsko tak učinilo 18. června 1992).¹³⁸ Komise proto musela posuzovat svou příslušnost k posuzování předložených dotazů. Na základě zásady *competence de la competence*, však dospěla k závěru, že je k přezkumu oprávněna je.¹³⁹

¹³⁴ Tj. novelizované znění z 8. května 1992.

¹³⁵ Tamtéž, s.356.

¹³⁶ Tamtéž, s.357.

¹³⁷ Conference on Yugoslavia arbitration commission: Opinions on Questions arising from the Dissolution of Yugoslavia. In. Pf.uni-lj.si [online]. [cit. 2023-03-09]. Dostupné z: https://www.pf.uni-lj.si/media/skrk_mnenja.badinterjeve.arbitrazne.komisije.1_10.pdf, s. 31/1518.

¹³⁸ Tamtéž, s.32/1519.

¹³⁹ Problematika posuzování příslušnosti komise k řešení těchto otázek je blíže rozebrána v části 6. Badinterova komise.

Komise tak svým osmým stanoviskem z 4. července 1992, tedy v době, kdy se od SFRJ již odtrhly „všechny“ federativní republiky a zůstala pouze Svazová republika Jugoslávie (tedy soustátí Srbska a Černé Hory, která se později od Srbska také oddělila), potvrdila, že proces rozpadu federace skončil.¹⁴⁰

Toto konstatování však ve svém důsledku mělo největší dopad právě na SRJ.¹⁴¹ Nález totiž konstatoval, že občané federálních republik si již dále nepřejí existovat ve společném státě, a zároveň mezinárodní uznání těchto republik druhotně prokazuje ochotu třetích států uzнат, že SFRJ již neexistuje. A právě na základě tohoto argumentu komise došla k závěru, že Svazová republika Jugoslávie není právním pokračovatelem SFRJ, nýbrž se jedná o nově vzniklý stát. Tento názor byl podpořen i skutečností, že společné orgány federace zanikly a území federace bylo rozděleno mezi nástupnické republiky.

Samotnou skutečností, že SRJ je již novým státním celkem se pak zabývalo právní stanovisko č. 10 z téhož dne.

5.6. Právní stanoviska týkající se sukcese

Prakticky všechna zbylá stanoviska, která komise vydala, se týkala už jen otázek sukcese nástupnických republik do práv a povinností zaniklé federace.¹⁴²

Právní stanovisko č. 9 z 4. července 1992 bylo přímou reakcí na předchozí stanoviska. Jelikož komise dospěla k závěru, že proces rozpadu federace byl ukončen a SFRJ již neexistuje a dále, že SRJ není právním nástupcem federace, musela se logicky vyřešit otázka sukcese do práv a povinností. Šlo o odpověď na otázku: „*If this is the case (dissolution of SFRY is regarded as complete), on what basis and by what means should the problems of the succession of states arising between the different states emerging from the SFRY be settled?*“¹⁴³

Komise logicky zmínila Vídeňskou úmluvu o sukcesi států do smluv (*Vienna Convention on Succession of States in respect of treaties*, 1978), kterou SFRJ podepsala a poté i 28. dubna 1986 ratifikovala,¹⁴⁴ a postupně byla podepsána a ratifikována i všemi nástupnickými státy. Nicméně zmíněna byla i Vídeňská úmluva o sukcesi států ve vztahu ke státnímu majetku,

¹⁴⁰ DEGAN, Vladimír-Đuro. *Hrvatska država u međunarodnoj zajednici*, s.363.

¹⁴¹ Zřejmě proto se SRJ rozhodla napadnout oprávněnost komise rozhodnout jí předloženou otázku. Viz níže.

¹⁴² Ačkoliv většina zdrojů nakládá pouze s prvními deseti právními názory této komise, v chorvatské publikaci profesora Degana *Hrvatska država u međunarodnoj zajednici* můžeme najít všechna právní stanoviska přeložená do chorvatštiny. Tedy i stanoviska č. 11 (z 16. července 1992) a stanoviska 12-15 (vydaná v průběhu roku 1993).

¹⁴³ Conference on Yugoslavia arbitration commission: Opinions on Questions arising from the Dissolution of Yugoslavia. In. Pf.uni-lj.si [online]. [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: https://www.pf.uni-lj.si/media/skrk_mnenja.badinterjeve.arbitrazne.komisije.1_10.pdf. s. 32/1519.

¹⁴⁴ Vienna Convention on succession of States in respect of treaties - status. In. Treaties.un.org [online]. [cit. 2023 03-13]. Dostupné z: https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=IND&mtdsg_no=XXIII-2&chapter=23&clang=en#3.

archívům a dluhům (*Vienna Convention on Succession of States in Respect of State Property, Archives and Debts*, 1983). I tuto smlouvu sice SFRJ podepsala 24. října 1983, nicméně se již nezmiňuje její ratifikace, a nástupnické republiky ji ratifikovaly až několik let po svém vzniku. V případě Srbska a Černé Hory došlo pouze k jejímu podpisu.¹⁴⁵ Existuje tedy pochybnost o její aplikovatelnosti na tyto státy, nicméně z jednání států se dá usuzovat na jejich ochotu být smlouvou vázány (viz níže o Dohodě o otázkách sukcese). Proto hledané řešení mělo být takzvaně „spravedlivé“. A spravedlivým dle komise je takové řešení, které je dosaženo dohodou, za respektování předpisů mezinárodního práva, vč. zásady rovnosti států. Právě na základě rovnosti států se tudíž mají majetek i dluhy dělit rovnoměrně. A v případě nedosažení souhlasu dohodou má být věc řešena mírným způsobem a v souladu se zásadami Charty OSN.

Jakkoliv se zdá být tento nález z právního pohledu nesporný, je potřeba brát v potaz, že takto komise rozhodla v době, kdy válka v Jugoslávii byla spíše na začátku, než že by se blížila ke svému konci. Není tedy překvapením, že smluvně dokázaly nástupnické státy sukcesi řešit až v roce 2001, tedy po skončení ozbrojených konfliktů, které na území bývalé federace trvaly téměř celá 90. léta.

Dalším důležitým bodem, minimálně z pohledu mezinárodního práva, bylo stanovení data sukcese jednotlivých nástupnických států. Neboť, jak již bylo zmíněno dříve, právě Chorvatsko vyhlásilo na svou samostatnost tříměsíční moratorium, což přesné určení rozhodně neusnadnilo.

Komise při posuzování tohoto data užila zejména výše uvedené Vídeňské úmluvy (1978,1983), tedy článek 2. (1) e), resp. d)¹⁴⁶, který říká, že: „*date of the succession of States*“ means the date upon which the successor State replaced the predecessor State in the responsibility for the international relations of the territory to which the succession of States relates“.¹⁴⁷ Což však komplikuje fakt, že dle předchozích stanovisek komise, se SFRJ rozpadla bez právního nástupce. Rozhodným datem tudíž bylo určeno datum, kdy každý stát nabyl kvalit státnosti. V případě Chorvatska komise rozhodla, že ačkoliv vyhlásilo svou nezávislost již 25. června 1991, vzhledem k suspendování této nezávislosti Brijunskou úmluvou ze 7. července 1991 je datem sukcese státu

¹⁴⁵ Vienna Convention on Succession of States in Respect of State Property, Archives and Debts - status. In. Treaties.un.org [online]. [cit. 2023-03-13]. Dostupné

z: https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=IND&mtdsg_no=III-12&chapter=3&clang=en.

¹⁴⁶ Písmeno e) ve smlouvě z roku 1978 a písmeno d) ve smlouvě z roku 1983.

¹⁴⁷ Vienna Convention on succession of States in respect of treaties - status. In. Treaties.un.org [online]. [cit. 2023 03-13]. Dostupné z: https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=IND&mtdsg_no=XXIII-2&chapter=23&clang=en#3. A Vienna Convention on Succession of States in Respect of State Property, Archives and Debts - status. In. Treaties.un.org [online]. [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=IND&mtdsg_no=III-12&chapter=3&clang=en.

až 8. říjen 1991.¹⁴⁸ Toto datum bylo stanoveno bez bližšího odůvodnění, proč původní datum datem sukcese není.

Ačkoliv komise celou dobu striktně prosazovala platnost mezinárodního práva, v bodě 9 tohoto nálezu stanovuje, že: „[...] želi naglasiti da načela i pravila općega međunarodnog prava koja se odnose na sukcesiju država imaju samo dopunski karakter te da su zainteresirane države slobodne da razriješe teškoće koje mogu proizići iz njihove primjene sklapanjem sporazuma koji omogućuju pravičan rezultat.“ [„[...] oznamuje, že zásady a pravidla obecného mezinárodního práva, která se vztahují na sukcesi států mají pouze doplňkový charakter, tedy že zainteresované státy mohou svobodně vyřešit problémy, které mohou vzniknout z jejich aplikace, uzavřením smlouvy, která umožní spravedlivý výsledek.“]¹⁴⁹

Rozdělení práv a povinností (včetně těch majetkových) mezi nástupnické státy je však povinností těchto států. Proto ačkoliv by nedošlo k uzavření dohody o takovém rozdělení, stát, který by nesplnil svou povinnost akceptovat toto rozdělení, by byl mezinárodněprávně odpovědný za všechny následky svého jednání. A ze všech neoprávněných úkonů zároveň vzniká ostatním republikám právo využít náležitých protiopatření¹⁵⁰

Nicméně platí, že případná dohoda ostatních států nemůže fakticky vytvořit žádná práva ani povinnosti toho státu, který dohodu odmítá.¹⁵¹

Komise se dále zabývala přímo i otázkou rozdělení majetku, respektive rozdělení aktiv a pasiv bývalé federace mezi nástupnické státy, a to ve svém stanovisku č. 14 z 18. srpna 1993. Jednalo se o majetek, jehož inventář byl obsažen ve zprávě pracovní skupiny pro hospodářské otázky.¹⁵² Nicméně nešlo o řešení konkrétních jednotlivých položek, neboť komise sama konstatovala, že nebyla zřízena k řešení jednotlivostí, nýbrž posuzování právních aspektů předkládaných otázek. Proto reagovala zvláště na druhy majetku dle jeho rozdělení do skupin.

V první skupině byl majetek, na jehož následnictví se státy shodly. Všeobecně byla shoda považována jako nejlepší řešení. Jinak platila zásada, že nemovitý majetek připadne státu, na jehož území se nachází (což je poměrně stálá praxe) a ostatní majetek se měl dělit dle vlastnictví v momentě sukcese. Toto vlastnictví se mělo dovozovat dle vnitřního práva, popřípadě práva republiky, která „ovládala“ danou „kolektivní“ právnickou osobu.¹⁵³

¹⁴⁸ Otázkou data vzniku samostatného Chorvatského státu se pak zabývám i v kapitole „Datum vzniku dle tezí chorvatských právnických fakult“.

¹⁴⁹ DEGAN, Vladimír-Đuro. *Hrvatska država u međunarodnoj zajednici*, s.369.

¹⁵⁰ Viz bod.2, právního stanoviska č. 12 (16. července 1993) – tamtéž, s.370.

¹⁵¹ Viz čl. 34 Vídeňské úmluvy o smluvním právu (1969).

¹⁵² DEGAN, Vladimír-Đuro. *Hrvatska država u međunarodnoj zajednici*. s. 373.

¹⁵³ Tamtéž.

Druhá skupina obsahovala majetek, ohledně kterého shoda mezi republikami nepanovala. Nicméně konkrétními případy se komise odmítla zabývat, jakožto otázkou netýkající se „práva“, pouze poukázala na dodržování všeobecných zásad.¹⁵⁴

Poslední věcí, kterou se komise zabývala (stanovisko č. 15 z 13. srpna 1993) bylo postavení bývalé Jugoslávské národní banky a práv a povinností vycházejících ze smluv, které tato uzavřela. Komise dospěla k závěru, že jelikož tato banka byla pro své úzké napojení na federaci jejím orgánem, nemůže nadále platně rozhodovat, neboť SFRJ již oficiálně zanikla.¹⁵⁵ Nicméně jí byla přiznána možnost zprostředkovávat informace mezi národními bankami při rozdělení původního majetku federace.¹⁵⁶ Avšak práva a povinnosti ze smluv uzavřených Jugoslávskou národní bankou přecházejí na centrální banky pouze v případě, že je samy převezmou. Jinak se nevyřešené případy mají předat příslušným soudům.¹⁵⁷

¹⁵⁴ Tamtéž, s. 375.

¹⁵⁵ Tamtéž, s. 377.

¹⁵⁶ Tamtéž, s.378.

¹⁵⁷ DEGAN, Vladimír-Đuro. *Hrvatska država u međunarodnoj zajednici*: s.378.

6. Datum vzniku dle tezí chorvatských právnických fakult

Otázka přesného data vzniku samostatného Chorvatska, jakožto nezávislého suverénního státu s plnou mezinárodní subjektivitou, je sama o sobě značně komplikovaná. O to zajímavější je fakt, že shoda ohledně tohoto data nepadá ani v rámci Chorvatska samého, resp. jeho právnických fakult. Je nicméně namístě zmínit, že tyto univerzity se přiklánějí ke dvěma hlavním směrům, co se určování data vzniku samostatného Chorvatska týče.

První směr zastávaný většinou univerzit se ztotožňuje s názorem, že Chorvatsko oficiálně vzniklo 8. října 1991,¹⁵⁸ tedy vypršením tříměsíčního moratoria stanoveného Brijunskou úmluvou. Mezi zastávce tohoto stanoviska patří například Právnická fakulta Univerzity v Rijece. Články profesorů Sandry Fabijanić Gagro a Budislava Vukase ml. poukazují primárně na fakt, že právě až 8. října bylo vydáno Rozhodnutí o rozvázání státoprávních vztahů s ostatními republikami a autonomními oblastmi. Proto je toto datum datem dosažení plné mezinárodněprávní subjektivity. A ačkoliv oba autoři vidí dané moratorium jako snahu mezinárodního společenství ukončit ozbrojený konflikt mezi jugoslávskými republikami,¹⁵⁹ přijímají jej jako jasný mezinárodněprávní závazek úmluvu respektovat, a tedy suspendovat výkon ústavních aktů prohlášení samostatnosti z 25. června 1991.

Ve svém díle oba autoři citují i další chorvatské právníky a jejich stanoviska k této problematice. Upozorňují např. na názor profesora Degana, že akty 25. června byly „pouze“ reakcí na vůli občanů, vyjádřenou v rámci referenda 19. května 1991, zatímco rozhodnutí z 8. října vedla k nabytí plné mezinárodněprávní osobnosti.¹⁶⁰ Podobný názor pak zastává i Vesna Barić-Punda, která dokumenty z 25. června definuje spíše jako výraz přání a inklinování k samostatnosti.¹⁶¹

Dalším velice silným argumentem je výše zmíněné stanovisko č. 11 Badinterovy komise, které říká, že datem sukcese do práv a povinností federace, je v případě Chorvatska 8. říjen.

V neposlední řadě je třeba zmínit argument, že akty z 25. června byly navíc „krátce“ po svém vyhlášení suspendovány Brijunskou úmluvou (7. července 1991), a navíc prý ani do té doby nebyly efektivně vykonávány.

Stejně stanovisko jsem zaznamenala i na právnické fakultě v Záhřebu, jejíž profesorka Maja Seršić na můj dotaz, ke kterému datu se kloní naprosto jasně odpověděla, že: „*smatramo, isto kao*

¹⁵⁸ FABIJANIĆ GAGRO, Sandra, VUKAS, Budislav. (2008). Pravna priroda i politička pozadina oružanih sukoba u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini. *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 58 (5), 1159-2000. s.1173.

¹⁵⁹ FABIJANIĆ GAGRO, Sandra, VUKAS, Budislav Jr. *The Path of the Former Yugoslav Countries to the European Union: From Integration to Disintegration and Back* (článek zveřejněný v *Maastricht Journal of European and Comparative Law*, 2012, Volume 19, Number 2, s. 308.

¹⁶⁰ FABIJANIĆ GAGRO, Sandra, VUKAS, Budislav ml.. *Pravna priroda i politička pozadina oružanih sukoba u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini..* s.1174.

¹⁶¹ Tamtéž.

i kolege u Rijeci, da je ispravan datum 8.10.91., tj. istek tromjesecnog [sic] moratoria. Ispravno prema medjunarodnom pravu.“ [považujeme, stejně jako kolegové z Rijeki, za správný datum 8.10.91., tedy vypršení tříměsíčního moratoria. Jak je správně dle mezinárodního práva.“].

Co se právnické fakulty v Osijeku týče, osobním názorem profesora Davora Muhvića je rovněž nabytí nezávislosti Chorvatska 8. října 1991.

Zastáncem opačného názoru je pak profesor Davorin Rudolf, ze Splitské právnické fakulty, který ve svém příspěvku ve *Zborniku radova Pravnog fakulteta u Splitu* (2013) detailně rozebírá všechny existující teze týkající se data vzniku samostatného Chorvatska, resp. jeho nabytí mezinárodněprávní osobnosti. Dle jeho slov existuje až 6 možných dat, resp. možných kombinací dat, kdy Chorvatsko nabylo mezinárodněprávní osobnosti.

První dvě teze operují kromě již zmíněných dvou dat, dokonce i s datem 15. ledna 1992,¹⁶² kdy se Chorvatsku dostalo mezinárodního uznání ze strany většiny států Evropských společenství. První z nich považuje za správné datum 15. leden 1992. Jakožto názor aplikující tzv. konstitutivní teorii, která považuje uznání státu jinými státy za konstitutivní akt, a stát může tedy vzniknout až po takovém uznání. Vzhledem k tomu, že tato teorie je však všeobecně v menšině, autor tento názor považuje za neplatný.¹⁶³

Druhá teorie, operující i s 15. lednem tvrdí, že Chorvatsko nabývalo svou mezinárodní subjektivitu průběžně v období mezi 26. červnem 1991 (tedy datem uznání samostatnosti Chorvatska ze strany Slovinska) a 15. lednem 1992. Nicméně i toto stanovisko bylo „zamítnuto“ pro svůj základ v konstitutivní teorii uznání státu.¹⁶⁴

Profesor Rudolf pak zmiňuje i názor o nabytí mezinárodněprávní osobnosti k 8. říjnu 1991, k 25. červnu 1991, nebo i dvojnásobné nabytí subjektivity, a to k oběma zmíněným datům. Poslední možné stanovisko je, že k nabytí subjektivity došlo 25. června a to bez „přerušení“ Brijunskou úmluvou a jednalo se tak o datum definitivní.

Argumenty pro nabytí mezinárodní subjektivity k 25. červnu 1991 jsou následující.

V první řadě se zástupci této teorie (včetně profesora Rudolfa) odkazují na fakt, že vznik státu je otázkou skutkového stavu. Pokud tedy stát splňuje základní podmínky státnosti, tedy území, obyvatelstvo a efektivní výkon moci, resp. vládu nad daným územím, jedná se o stát. Co se období od vyhlášení samostatnosti po Brijunskou úmluvu týče, neexistují prý žádné informace o zásahu orgánů federace do věcí Chorvatska.¹⁶⁵

¹⁶² Rudolf, D. (2013). Stjecanje međunarodnopravne osobnosti Republike Hrvatske 25. lipnja 1991. *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, 50 (1), s. 52.

¹⁶³ Tamtéž, s.55.

¹⁶⁴ Tamtéž, s. 58.

¹⁶⁵ Tamtéž, s.68.

Dalším argumentem pro 25. červen je doslovný rozbor ústavních aktů, které byly toho dne vydány. Právě z dikce těchto dokumentů lze dovozovat přímý záměr vytvořit nezávislou, suverénní a svrchovanou republiku Chorvatsko.¹⁶⁶

Velice zajímavým argumentem „pro“ toto datum je „spornost“ platnosti přijetí Brijunské úmluvy a jejího vlivu na akty vydané v červnu 1991. Poměrně důležitý je totiž fakt, že Brijunskou úmluvu přijal „pouze“ tehdejší prezident Chorvatska – Franjo Tuđman,¹⁶⁷ nicméně Sabor nikdy nedal souhlas k ratifikaci této úmluvy.¹⁶⁸ Ačkoliv je zřejmé, že Tuđman přijetím úmluvy vytvořil mezinárodněprávní povinnost pro Chorvatsko, rozpor mezi mezinárodním a vnitrostátním právem, co se této konkrétní věci týče, přetrval. A dále, pokud uznáme platnost Brijunské úmluvy, je nutné brát v potaz fakt, že tato pouze suspendovala výkon červnových aktů. Ty však nikdy nebyly zrušeny a platily tudíž i po dobu úmluvou zavedeného moratoria. Navíc ačkoliv Chorvatsko touto úmluvou souhlasilo se suspendování výkonu svrchované vlády nad svým územím a „stalo se opět součástí federace“, je třeba brát v potaz fakt, že federace již byla v pokročilém stádiu rozpadu. Ani účast Stipe Mesića, jakožto předsedy Předsednictva federace, neměla žádný vliv na jednotky JNA, které neuposlechly jeho příkaz ke stažení se z Chorvatského území¹⁶⁹.

Otázkou „navrácení“ se do federace jsem se zabývala více, bohužel však ze strany chorvatského ministerstva vnitra se mi nedostalo odpovědi na otázku, zda došlo k faktickému přenesení některých pravomocí zpět na federaci. Navíc konzultace s profesorem Pelikánem potvrdila mou domněnku, že se jednalo spíše o deklarování přechodu pravomocí, zatímco Chorvatsko fakticky pokračovalo ve výkonu svrchované vlády (na většině svého území).

Poslední věcí, která stojí za zmínku ve vztahu k Brijunské úmluvě, je skutečnost, že tato úmluva neměla retroaktivní účinky.¹⁷⁰ Její ustanovení tedy platila *ex nunc*, což znamená, že pokud by tedy Chorvatsko v době jejího přijetí muselo být plnoprávním mezinárodněprávním subjektem, aby bylo vůbec zapotřebí akty deklarující nezávislost suspendovat.

Je namístě ještě zmínit jedno možné datum, které však rovněž prakticky nemá své zastánce, a to datum 27. června 1992, tedy datum, kdy dle Badinterovy komise již skončil proces rozpadu

¹⁶⁶ Tamtéž, s. 66.

¹⁶⁷ Navíc lze zmínit i skutečnost, že existuje poměrně podstatná pochybnost o existenci vůle prezidenta Tuđmana býti vázán ustanoveními této úmluvy, resp. o vůli ztát se opět účastnými na rozpadající se federace. Tím spíše, vezmeme-li v potaz, že v té době probíhal na území Chorvatska ozbrojený konflikt a je více než zřejmé, že jediným cílem Brijunské úmluvy bylo právě nastolení míru v této oblasti.

¹⁶⁸ Rudolf, D. (2013). *Stjecanje međunarodnopravne osobnosti Republike Hrvatske 25. lipnja 1991.* s.77.

¹⁶⁹ Tamtéž.

¹⁷⁰ Tamtéž, s.78.

SFRJ.¹⁷¹ Tím se však ve skutečnosti nikdo moc nezaobírá, neboť je patrné, že Chorvatsko již v té době reálně existovalo.

Nicméně ani neshoda na konkrétním datu nemění nic na tom, že dnes je Chorvatsko plnoprávným členem mezinárodního společenství. A pokud budeme důsledně sledovat deklaratorní teorii uznání státu a všeobecně uznávaný názor, že stát vzniká faktickým naplněním podmínek státnosti, je nejpravděpodobnější teorie, že Chorvatsko opravdu vzniklo již 25. června 1991 a v říjnu svou svrchovanost stvrdilo, ne-li přímo obnovilo.

¹⁷¹ FABIJANIĆ GAGRO, Sandra, VUKAS, Budislav Jr. *Pravnopovijesne i međunarodnopravne odrednice (dez)integracijskih procesa država sljednica SFRJ*. Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 48 3/2011, str. 591.

7. Sukcese do práv a povinností po rozpadu Socialistické federativní republiky Jugoslávie

Vzhledem k tomu, že Badinterova komise věnovala otázce řešení sukcese do práv a povinností původní federace poměrně hodně prostoru, domnívám se, že je na místě zmínit i to, jak a kdy byla otázka sukcese mezi nástupnickými republikami nakonec vyřešena.

Ačkoliv Slovinsko i Chorvatsko vyhlásily nezávislost již v červnu 1991 a záhy byly následovány i dalšími federativními republikami, kvůli probíhajícímu ozbrojenému konfliktu došlo ke konečnému řešení tak důležité otázky, jakou je sukcese do jugoslávského majetku, až 29. června 2001. Tehdy ve Vídni uzavřeli zástupci Bosny a Hercegoviny, Chorvatska, Severní Makedonie, Slovinska a Svazové republiky Jugoslávie (dnešní Srbsko a Černá Hora) „*Ugovor o pitanjima sukcesije*“ [Dohoda o otázkách sukcese]¹⁷².

Tato dohoda upravovala vlastnictví majetku, který se nacházel na území nástupnických států, ale i věci ve vlastnictví diplomatických a konzulárních misí, aktiv a pasiv v zahraničí a archivů, které byly upraveny v přílohách dohody.

Co se budov misí týče, příloha B přímo určovala přidělení budov Londýnského velvyslanectví (případlo Bosně a Hercegovině), Pařížského velvyslanectví (které získalo Chorvatsko), Pařížského generálního konzulátu (získala Severní Makedonie), Washingtonského velvyslanectví (získalo Slovinsko) a Pařížské rezidence (kterou získala Svazová republika Jugoslávie). Ostatní věci pak měly být rozděleny „co nejbližší procentuálnímu poměru“. Bosně a Hercegovině náleželo 15 %, Chorvatsku 23,5 %, Severní Makedonii 8 %, Slovinsku 14 % a největší podíl získala Svazová republika Jugoslávie s 39,5 %. Je zřejmé, že dohoda měla za cíl faktické vypořádání vlastnictví, neboť preferovala rozdělení věcné podstaty před vyplacením podílů. Ačkoliv dohoda vypadá značně progresivně, stanovuje, že každá věc, o kterou by projevil zájem více nástupnických států, bude předmětem dalších rozhovorů. Což dává prostor pro neomezený počet dalších jednání.

Movitý majetek, který připadal misím pak byl řešen jednoznačněji. Případl té zemi, která získala i nemovitost v níž se takový majetek nacházel, či s ní byl spjat. Neuplatnila se zde ani výjimka pro díla kulturního dědictví a díla podobná, která byla vyňata z původní kategorie přímého nástupnictví věcí movitých na území nástupnických států.

Obdobně byla vyřešena i otázka archivů, které dle Přílohy D připadly státu, kterému náležely již za doby SFRJ, neboť to byly právě federativní republiky, kdo byl jejich správcem. Pokud by si

¹⁷² Zákon o potvrđivanju ugovora o pitanjima sukcesije. In. Narodne-novine.nn.hr [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/medunarodni/2004_03_2_20.html.

však dvě různé republiky nárokovaly tentýž archiv, dohoda již spočívala pouze ve vlastnictví originálu, či kopie (čl. 5).

K dohledu nad efektivní implementací smluvních ujednání a verifikací seznamu nemovitých věcí (včetně jejich všeobecného i finančního ohodnocení) byla článkem pátým, Přílohy B ustanovena Společná komise.

Vzhledem k tomu, že smlouva byla uzavřena několik let po odtržení prvních republik, není divu, že příloha C smlouvy samé konstatuje, že vypořádání aktiv a pasiv bylo již do značné míry uskutečněno následnickými státy¹⁷³. Zahraniční finance (resp. hotovost, zlato, cenné kovy a vklady na zahraničních účtech) pak měly být rozděleny opět na základě procentuálního poměru, řádově velmi blízkému poměru výše zmíněnému – Bosna a Hercegovina 15,5 %, Chorvatsko 23 %, Severní Makedonie 7,5 %, Slovinsko 16 % a Svazová republika Jugoslávie 38 %.

Na Chorvatsko pak přešly ještě závazky z Terstské úmluvy (*Tršćanski sporazum*),¹⁷⁴ o které se dělilo spolu se Slovinskem, neboť povinnosti z této úmluvy byly vázány na území těchto států (severní části jadranského pobřeží).

Velvyslanectví SFRJ se nacházelo na adrese Mostecká 15, kde se dnes nachází Srbské velvyslanectví, zatímco to Chorvatské se v současné době nachází v Praze na Ořechovce – V Průhledu 775/6.

¹⁷³ Nicméně Svazové republice Jugoslávii z této přílohy vznikla povinnost vyplatit věřitele tzv. Londýnského a Pařížského klubu.

¹⁷⁴ Úmluva by se měla týkat otázky „malého pohraničního styku“ v oblasti Terstu (IT) a Buje, Koperu a Sežena (SLO, HR).

Závěr

Výše uvedené informace potvrzují, že již k 25. červnu 1991 Chorvatsko splňovalo základní podmínky státnosti uvedené v Montevidejské úmluvě z roku 1933 a požadované všeobecnou státovědou. Fakt, že Chorvatsko bylo jednou z federativních republik Jugoslávie jako takový sám o sobě potvrzuje skutečnost, že Chorvatsko již muselo tyto podmínky někdy v historii splňovat, ale rozhodlo se koexistovat s ostatními republikami a autonomními oblastmi v rámci jedné jihoslovanské federace. A jakožto stát, který přenesl část svých pravomocí na „vyšší“ státní celek, mělo právo tyto pravomoci požadovat nazpět. Je tedy logické, že podmínky území i obyvatelstva (obsahující i státotvorný národ Chorvatů) splňovalo. Co se efektivní vlády týče, Chorvatsko postupně začalo přebírat nazpět více a více pravomocí již během let 1990 a 1991. A vycházíme-li z všeobecně uznané deklaratorní teorie uznání, Chorvatsko vzniklo právě již 25. června 1991.

Období, které následovalo po vyhlášení může mírně připomínat období Brexitu, kdy ačkoliv bylo zřejmé, že je již rozhodnuto, že Spojené království není nadále členem Evropské unie, trvalo několik let, než byl proces rozdělení fakticky ukončen. Nicméně je potřeba zmínit, že otázku oddělování Chorvatsko ošetřilo rychlým řezem, kdy uznalo a aplikovalo federativní zákony, které neodporovaly chorvatské Ústavě, a které schválil Sabor. Tím pádem se postavilo do pozice jediné autority efektivně vládoucí na svém území, ale zároveň umožnilo proces oddělování od federace vést za podmínek, které z právního hlediska existovaly již za trvání Jugoslávie.

Z pohledu Jugoslávie se nedá hovořit o zájmu federace na Chorvatském setrvání, jakožto spíše na Srbském zájmu přepsat existující hranice republik. Ochota ostatních republik uznat existenci Chorvatska, i pozdější vůli se osamostatnit, pouze potvrzovala legitimitu chorvatské námitky, že federace již neplní své funkce a Chorvaté tak mají právo aplikovat své právo na sebeurčení.

„Srbsko“ se pokoušelo situaci zvrátit všemi možnými způsoby, ať už v souladu s mezinárodním právem – přijetím rozhodovací pravomoci Badinterovy komise a předkládáním otázek týkajících se legality nově vzniklého stavu na Balkáně, tak bohužel i způsoby v rozporu s mezinárodním právem – užitím síly k řešení mezinárodního sporu.

Badinterova komise pak v celé věci sehrála velice významnou roli. Ačkoliv lze říci, že vykládala mezinárodní právo způsobem, který vyhovoval mezinárodnímu společenství, a který měl co nejvíce usnadnit tuto právně velmi komplikovanou situaci, a pokud možno i dosáhnout co nejrychleji míru pro národy bývalé Jugoslávie.

Je možné se totiž více než domnívat, že skutečným způsobem rozdělení SFRJ nebyl její rozpad. Fakticky se totiž jednalo o postupné odtrhávání dílčích republik. To, že toto odtrhávání ve svém důsledku vedlo k rozpadu je sice pravda, nicméně je zřejmé, že ani sama Komise nevěděla, že se federace teprve „dorozpadne“ na dílčí republiky a autonomní oblasti, když roku 1992 prohlásila, že je rozpad ukončen. Tím spíše mělo být uznáno právní nástupnictví Svazové republiky Jugoslávie jakožto pokračovatele původní federace, vezmeme-li v potaz, že ještě stále spojovala obyvatelstvo 2 federálních republik a 2 autonomních oblastí. Pro všechny – ať už konfliktem zmítané země tak pro zbytek světa - bylo však zřejmě jednodušší začít prostě od začátku, za respektování práva na sebeurčení, které mohlo být garantem tolik žádaného míru v dané oblasti.

O skutečnosti, že rozpad Jugoslávie trval 15 let ani nemluvě. Neboť ze samotné podstaty slova „rozpad“ lze usuzovat, že se jedná o akt jednorázový, případně odehrávající se v krátkém časovém úseku. Nicméně otázkou, kolik let je již příliš, se do té doby nikdo nezaobíral. Došlo tak k tomu, že rozhodnutí arbitrážní komise musely tyto republiky akceptovat, a obecně se má tedy zato, že SFRJ zanikla rozpadem, a nikoliv postupnou secesí republik. Což je poměrně zřejmá právní fikce.

Co se konkrétního data vzniku týče, jak bylo výše předestřeno, nelze konstatovat jedno datum za všeobecně správné a platné, a to právě kvůli rozporu závazného stanoviska arbitrážní komise a faktického stavu.

Velice důležitý je fakt, že ačkoliv Chorvatsko souhlasilo s tříměsíčním moratoriem, které teoreticky znamenalo navrácení věcí do původního stavu a dočasné navrácení republiky do struktur federace, Chorvatsko ve skutečnosti nepřestalo vykonávat svou vlastní politiku a řídit své území. Bohužel však musím poznamenat, že ze strany chorvatského ministerstva vnitra se mi nedostalo bližších informací, které by skutečně potvrzovaly přechod jakýchkoliv pravomocí zpět na federaci, ale ani pevného potvrzení, že k takovému přechodu vůbec nedošlo. Což však otázku „skutečného“ data vzniku nadále komplikuje.

Sama se kloním k teorii, že dle mezinárodního práva Chorvatsko skutečně vzniklo 25.června 1991. Skutečnost, že přijalo (resp. prezident Tuđman přijal) závazek z mezinárodní smlouvy, kterým byly suspendovány všechny červnové akty potvrzující suverénnost Chorvatska, totiž neznamená jejich anulování. Navíc, pokud by Chorvatsko opravdu nevzniklo již v červnu roku 1991, nebylo by vůbec zapotřebí požadovat suspendování těchto aktů, ba spíše by se požadovalo, nebo by bylo vyhlášeno jejich zneplatnění.

Ono moratorium se stalo jakýmsi „kočkopsem“, který dovedl Chorvatsko na hranici své existence. V tu samou chvíli totiž na základě faktického stavu a účinných aktů existovalo jako

samostatný stát, a zároveň bylo povinno splnit svůj mezinárodní závazek, který jej stavěl zpět do soustavy federace. Došlo tak téměř k vytvoření nečekané konfederace Chorvatsko-SFRJ.

Rovněž je téměř jisté, že kdyby nedošlo k propuknutí ozbrojeného konfliktu, nikdo by v té době takového moratorium nepožadoval. A pokud by Chorvatsko neusilovalo o uznání své existence i od jiných států, než bylo Slovinsko, a zároveň nemuselo řešit přítomnost vojsk JNA na svém území, nikdy by moratorium ani nepřijalo. Nebyl by pro to totiž důvod.

Je sice pravda, že Chorvatsko je v tuto chvíli povinno respektovat rozhodnutí Badinterovy komise a jako jediné správné datum uvádět datum sukcese, kterým je dle komise 8. říjen 1991. Je však otázka, zda by případné řízení, které by toto datum přezkoumávalo, nepřineslo výsledek jiný. Kdo, proč a jak by tuto otázku mohl na mezinárodní úrovni znovu otevřít, aniž by zároveň nepostrádal legitimitu tuto otázku položit? Snad jenom Rada bezpečnosti, kdyby žádala právní názor od Mezinárodního soudního dvora (protože v současnosti neexistuje jiné těleso, které by se mohlo takovou otázkou zabývat). Ale dá se předpokládat, že tato by podobnou otázku položila pouze v případě krize na Balkáně, kterou si, samozřejmě, nikdo nepřeje.

Proto si domnívám, že ač ve skutečnosti Chorvatsko vzniklo již 25. června, kdy i Chorvaté slaví svůj den státnosti, oficiálním a mezinárodně-právně korektní datem je 8. říjen, v Chorvatsku slavený jako den nezávislosti.

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

BUREŠ, Pavel, Martin FAIX a Ondřej SVAČEK. *Vznik a uznání státu: aktuální pohled mezinárodního práva*. Praha: Leges, 2013, 143 s. ISBN 978-80-87576-83-0, s.12-38

BUREŠ, Pavel, Martin FAIX a Ondřej SVAČEK. *Mezinárodněprávní aspekty vzniku a zániku státu: 20. výročí vzniku samostatné České republiky a Slovenské republiky*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, 340 s.; 21 cm. ISBN 978-80-244-3995-2, s. 9-14, 27-32, 72-77, 83-87, 92-99

CASSESSE, Antonio. *International Law*. 2nd ed. Great Britain: Ashford Colour Press Ltd, Gosport, Hampshire, 2005. ISBN 0-19-925939-9. s.71-80

ČEPELKA, Čestmír a Pavel ŠTURMA. *Mezinárodní právo veřejné*. Vydání druhé. V Praze: C.H. Beck, 2018, xxxii, 549. ISBN 978-80-7400-721-7, s. 37-39, 137- 145

DAVID, Vladislav a Pavel SLADKÝ. *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou*. 3., aktualizované a přepracované vydání. Praha: Leges, 2022, 544 s. ISBN 978-80-7502-497-8, s. 164-178, 275-278

DEGAN, Vladimír-Đuro. *Hrvatska država u međunarodnoj zajednici: razvitak njezine međunarodnoopravne osobnosti tijekom povijesti*. Zagreb: Globus, 2002, 399 str.; 25 cm. ISBN 953-167-145-1, s. 334 - 379

DEGAN, Vladimír Đuro. *Međunarodno pravo*. Zagreb: Školska knjiga, 2011, 923 stran; 24 cm. ISBN 978-953-0-30417-8, s. 205-216, 546-572

DEGAN, Vladimír-Đuro. Nastanak i prestanak postojanja države u međunarodnom pravu: (Komenatr uz izvješća Badinterove komisije). *Politička misao: Croatian political science review*. Zagreb: Fakultet političkih zannosti u Zagrebu, 1996, **33**(1), 184. ISSN 0032-3241, s. 178-187

EVANS, Malcolm D. *International Law*. 2nd ed. Great Britain: Ashford Colour Press Limited, 2006. ISBN 978-0-19-928270-8. s 224-252, 263-268

FABIJANIĆ GAGRO, Sandra, VUKAS, Budislav Jr. *The Path of the Former Yugoslav Countries to the European Union: From Integration to Disintegration and Back* (článek zveřejněný v Maastricht Journal of European and Comparative Law, 2012, Volume 19, Number 2, s. 300-316

FABIJANIĆ GAGRO, Sandra, VUKAS, Budislav Jr. *Pravnopovijesne i međunarodnoopravne odrednice (dez)integracijskih procesa država sljednica SFRJ*. Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 48 3/2011, str. 577-612

FABIJANIĆ GAGRO, Sandra, VUKAS, Budislav ml. (2008). Pravna priroda i politička pozadina oružanih sukoba u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini. *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 58 (5), 1159-2000. s. 1159-2000

KLUČKA, Ján. *Medzinárodné právo verejné: (všeobecná a osobitná časť)*. Tretie, doplnené a prepracované vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017, 520 s. ISBN 978-80-8168-743-3, s. 54-60

- MARIJAN, Davor a Nikica BARIĆ. *Raspad Jugoslavije i stvaranje hrvatske države*. Zagreb: AGM, 2020. ISBN 9789531745222, s.80-90
- MILARDOVIĆ, Anđelko. *Dokumenti o državnosti Republike Hrvatske* (od prvih višestranačkih izbora 1990. do međunarodnog priznanja 15. siječnja 1992.). Zagreb: Alinea, 1992, 186 stran; 20 cm. ISBN 86-7057-118-8, s. 28-31, 43-69, 72-76
- ONDŘEJ, Jan, Josef MRÁZEK a Oto KUNZ. *Základy mezinárodního práva veřejného*. V Praze: C.H. Beck, 2018, xv, 271 stran; 23 cm. ISBN 978-80-7400-487-2, s. 75-79, 81-84, 87-92, 115-117, 239-241
- RUDOLF, Davorin (2013). Stjecanje međunarodnopravne osobnosti Republike Hrvatske 25. lipnja 1991. *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, 50 (1), s. 51-80. Převzato z: <https://hrcak.srce.hr/100273> [cit. 2023-03-15] [přístup 15:04]
- RYCHLÍK, Jan a Milan PERENČEVIĆ. *Dějiny Chorvatska*. Vydání třetí. Praha: NLN, 2020. ISBN 978-80-7422-740-0, s. 359-385
- SCHEU, Harald Christian. *Úvod do mezinárodního práva veřejného*. 2. doplněné vydání. Praha: Auditorium, 2019, 200 stran 24 cm. ISBN 978-80-87284-73-5, s. 80-93, 98-100, 114-115
- SEIDL-HOHENVELDERN, Ignaz a Torsten STEIN. *Völkerrecht*. 10., neubearbeitete Aufl. Köln: Heymanns, 2000, XXVII, 430 s. ; 21 cm. ISBN 3-452-24317-6. s.134-137
- SIMMONS, Beth A. *International Law*. Vol.2. Croatia: SAGE/Zrinski, 2008. ISBN 978-4129-1255-6. s.120-122
- ŠEKS, Vladimir. Državotvorní akti - državnost, neovisnost i suverenost Republike Hrvatske. In: *Nastanak suvremene države Hrvatske i dvadeseta obljetnica njezina utemeljenja*. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 2012, ISBN 978-953-154-129-9, s. 21-35
- ŠETIĆ, Nevio. *Ostvarejnje suvremene hrvatske države: od pojave višestranačja 1989. do nastanka samostalne, međunarodno priznate i teritorijalno cjelovite Republike Hrvatske*. Pula: Sveučilište Juraja Dobrile u Puli – Geaidea, 2013., 484 str. ISBN 9789536928293, s. 217-278

2. Seznam použitých internetových zdrojů

- Výsledky sčítání obyvatelstva – Chorvatsko 1991. In data.gov.hr [online]. [cit. 2023-02-06]. Dostupné z: <https://data.gov.hr/ckan/dataset/popis-stanovni-tva-1971-2011-stanovni-tvo-prema-narodnosti/resource/47498c99-1d75-4a39-9dd5-03cd435f1b46>
- Ústava SFRJ 1974. In mojstav.rs [online]. [cit. 2023-02-08]. Dostupné z: <http://mojstav.rs/wp-content/uploads/2013/04/Ustav-SFRJ-iz-1974.pdf>
- Data uznání a navázání diplomatických vztahů Chorvatska. [online]. [cit. 2023-02-13]. Dostupné z: <https://mvep.gov.hr/vanjska-politika/bilateralni-odnosi/datumi-priznanja-i-uspostave-diplomatskih-odnosa/21904>
- Rezoluce valného shromáždění OSN o přijetí Chorvatska. In digitallibrary.un.org [online]. [cit. 2023-02-13]. Dostupné z: <https://digitallibrary.un.org/record/148233>
- Ústava Chorvatské republiky – NN 56/90 ve znění pozdějších předpisů [online]. [cit. 2023-02-19]. Dostupné z: <https://www.zakon.hr/z/94/Ustav-Republike-Hrvatske> (přístup 20:01)

Dohoda o otázkách sukcese. In. Narodne-novine.nn.hr [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/medunarodni/2004_03_2_20.html

Charta OSN. In. Osn.cz [online]. [cit. 2023-02-23]. Dostupné z: <https://osn.cz/wp-content/uploads/2022/07/Charta-OSN-2019.pdf>

Deklarace zásad mezinárodního práva týkajících se přátelských vztahů a spolupráce mezi státy. In. Digitallibrary.un.org [online]. [cit. 2023-02-23]. Dostupné z: <https://digitallibrary.un.org/record/202170>

Právní názory Badinterovy komise. In pf-uni-lj.ci [online]. [cit. 2023-03-02]. Dostupné z: https://www.pf.uni-lj.si/media/skrk_mnenja.badinterjeve.arbitrazne.komisije.1_10.pdf

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (1966). In vlada.cz [online]. [cit. 2023-03-09]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rfp/dokumenty/mezinarodni-pakt-o-obcanskych-a-politicky-pravech-a-mezinarodni-pakt-o-hospodarskych--socialnich-a-kulturnich-pravech-19852/>

Vídeňská úmluva o sukcesi států do smluv. In treaties.un.org [online] [cit 2023-03-13]. Dostupné z: https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=IND&mtdsg_no=XXIII-2&chapter=23&clang=en#3, https://treaties.un.org/doc/Treaties/1996/11/19961106%2005-51%20AM/Ch_XXIII_02.pdf

Vídeňská úmluva o sukcesi státu ve vztahu ke státnímu majetku, archivům a dluhům. In treaties.un.org [online] [cit 2023-03-13]. Dostupné z: https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=IND&mtdsg_no=III-12&chapter=3&clang=en, https://treaties.un.org/doc/Treaties/1983/04/19830408%2008-18%20AM/Ch_III_12p.pdf

Rezoluce Rady bezpečnosti S/RE/777 (1992). In unscr.com [online] [cit. 2023-03-20]. Dostupné z: <http://unscr.com/en/resolutions/doc/777>

Ústava Republiky Srbská Krajina (1991). In worldstatesmen.org [online] [cit. 2023-03-20]. Dostupné z: <https://www.worldstatesmen.org/Krajina-const.pdf>

Ústava Chorvatské republiky – NN 56/90 [online]. [cit. 2023-03-22]. Dostupné z: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1990_12_56_1092.html

3. Seznam použitých právních předpisů

Sdělení č. 240/1996 Sb., Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy Organizace Spojených národů o mořském právu

Vyhláška ministra zahraničních věcí č.15/1988 Sb., o Vídeňské úmluvě o smluvním

Závěrečný akt první Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě – Helsinky 1.srpna 1975. Dostupné z: https://statnisluzba.army.cz/sites/statnisluzba.army.cz/files/dokumenty/zakladni-stranka/04_zaverecny_akt_kbse.pdf (8.2.2023 - 10:56)

Zakon br. NN 53/1991, o hrvatskom državljanstvu. Dostupné z: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1991_10_53_1272.html (9.2.2023 - 13:03)

Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 120/1976 Sb., z 10. května 1976, o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rfp/dokumenty/mezinarodni-pakt-o-obcanskych-a-politicky-pravech-a-mezinarodni-pakt-o-hospodarskych--socialnich-a-kulturnich-pravech-19852/> [cit. 2023-03-20]

4. Seznam ostatních zdrojů

Osobní konzultace s prof. Dr. Sc. Sandrou Fabijanić Gagro dne 22. února 2022 a izv. Prof. Dr. Sc. Petrou Perišić dne 10. března 2022.

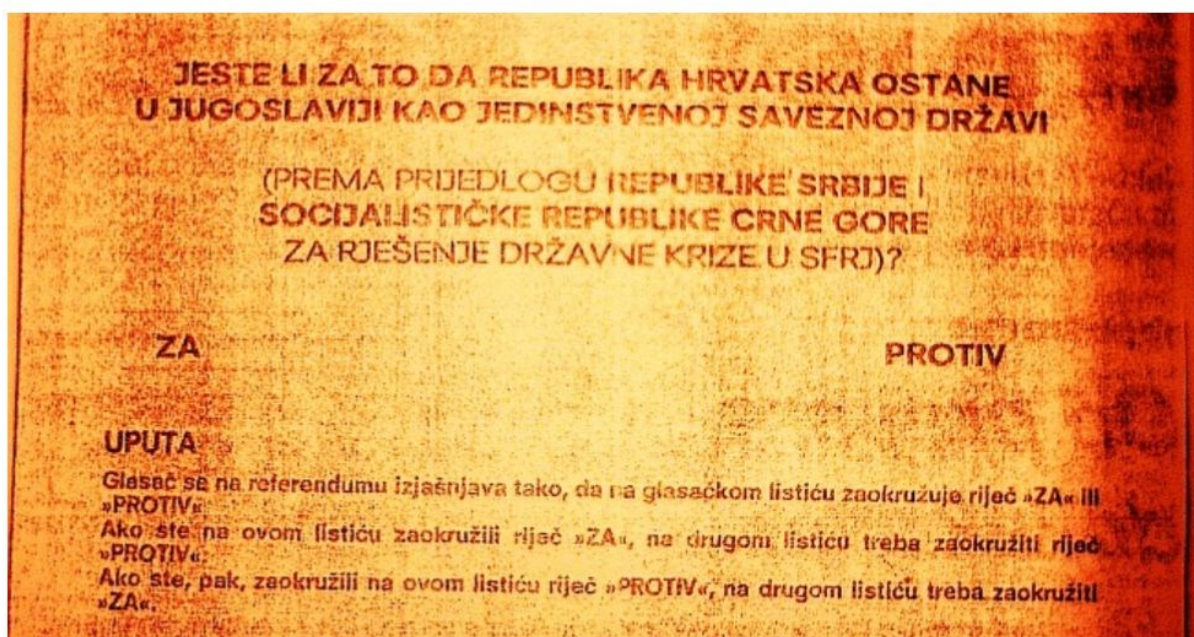
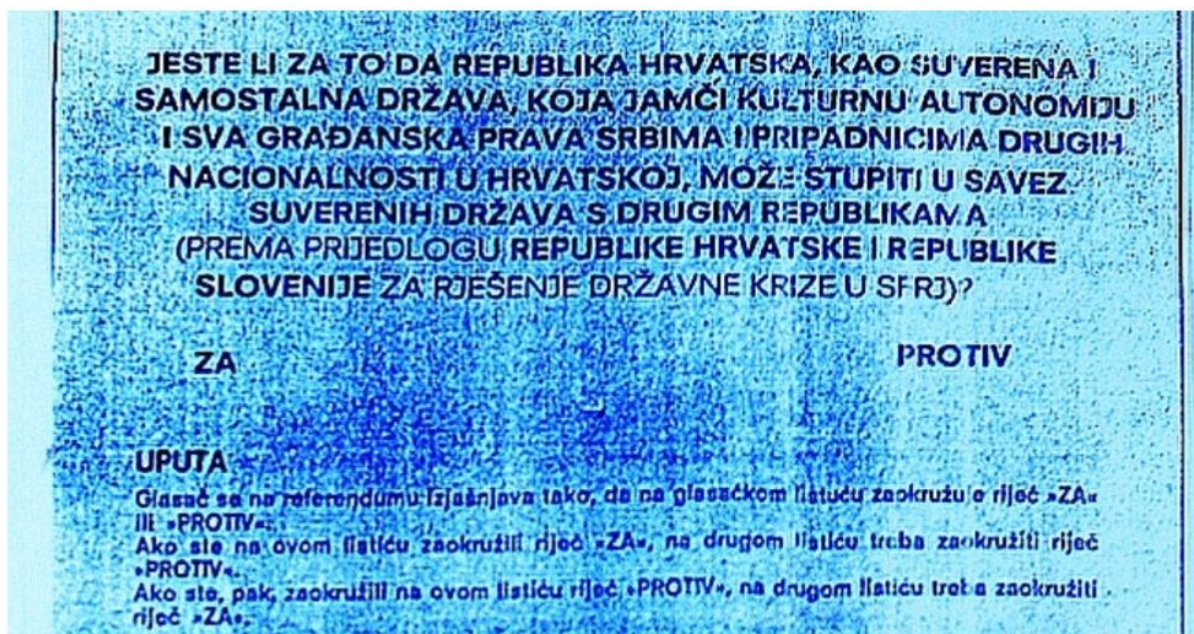
Konzultace s profesorem Janem Pelikánem dne 16. února 2023.

5. Seznam příloh

Příloha č. 1: Hlasovací lístky k referendu konanému 19. května 1991. Dostupné z: <https://www.eivanec.com/povijest-na-danasnji-dan-1991-godine-odrzan-je-referendum-o-hrvatskoj-samostalnosti-9417-posto-biraca-odlucilo-se-za-izlazak-iz-bivse-drzave/> (přístup 15.3.2023 – 16:53)

Příloha č. 2: Oslavy mezinárodního uznání Chorvatska – 15. ledna 1992, náměstí Bana Jelačića, Záhřeb. Dostupné z: <https://kamenjar.com/15-sijecnja-dan-kada-je-republika-hrvatska-medunarodno-priznata/> (přístup 15.3.2023 – 17:01)

Příloha č. 1 – hlasovací lístky k referendu konanému 19. května 1991.

Příloha č. 2 – Oslavy mezinárodního uznání Chorvatska – 15. ledna 1992, náměstí Bana Jelačića, Záhřeb

Vznik samostatného Chorvatska z pohledu mezinárodního práva

Abstrakt

Práce je zaměřena na otázku vzniku Chorvatska. Na základě historicko-právních událostí je posuzováno vyhlášení samostatného Chorvatska a reakce mezinárodního společenství na tuto skutečnost.

V první řadě posuzují znaky státnosti ustanovené v Montevidejské úmluvě z roku 1933, tedy existenci obyvatelstva, státního území, efektivního výkonu vlády nad územím a schopnosti státu vstupovat do mezinárodněprávních vztahů, a zda byly v době vyhlášení samostatnosti splněny. V návaznosti na toto vyhlášení jsou pak rozebrány účinky uznání existence státu, státy jinými. Opět je reflektován i skutečný proces uznávání Chorvatska a jeho následné přijetí i do Organizace spojených národů.

Jelikož vznik Chorvatska probíhal za podmínek zvláště ztížených probíhajícím ozbrojeným konfliktem, bylo v zájmu celého mezinárodního společenství otázkou vzniku „odtržených“ republik z právního hlediska rozhodnout pokud možno jasně. A v návaznosti na to nejlépe ihned ukončit vzniklý konflikt.

Za tímto účelem se uskutečnila i Konference o míru v Jugoslávii, v jejímž rámci byla ustanovena tzv. Badinterova komise, která se ve svých nálezech zaměřila právě na státoprávní otázku, týkající se bývalých federativních republik.

Komise se kromě státoprávních otázek jako takových zabývala i otázkou sukcese do práv a povinností bývalé Jugoslávie nástupnickými republikami. Práce proto mimo jiné obsahuje i rozbor multilaterální smlouvy o otázkách sukcese mezi Bosnou a Hercegovinou, Chorvatskem, Makedonií, Slovinskem a Svazovou republikou Jugoslávii (Černá Hora a Srbsko).

Specifičnost procesu osamostatnění Chorvatska je též patrná v nejistotě ohledně samého data vzniku. Není nejisté, zda k osamostatnění došlo, nýbrž jde o nejistotu, v který den k osamostatnění skutečně došlo. Existuje poměrně značné množství argumentů pro i proti předkládaným datům. Nejadekvátnějšími jsou data 25. června 1991 a 8. října 1991.

Klíčová slova: vznik státu, Chorvatsko, Badinterova komise

Formation of sovereign Croatia from a perspective of the International Public Law

Abstract

This diploma thesis is focused on a question of the formation of sovereign Croatia as independent state divided from the Socialist Federal Republic of Yugoslavia. The proclamation of the independence is being considered on the basis of historical-legal events and a subsequent reaction of the international community.

Firstly, the requisites of a statehood, based on the Montevideo Convention (1933) – citizens, territory, effective government and the ability to enter into international relationships – were considered. Especially their fulfilment in the moment of the proclamation of independence.

Secondly an effect of a state recognition is considered, bearing in mind an existence of a declaratory and a constitutional theory of recognition. Those were then applied on the act of recognition of Croatia by other states.

The process of creation of Croatia took place under difficult conditions, because of an armed conflict, which took place on Balkan at that time. Therefore, solving the problem of legal status of the successor states, which divided from the federation, was of a huge importance.

Within a Conference for a peace in Yugoslavia a commission was established. So called Badinter Commission was meant to solve legal problems which arose from the separation of federal republics.

Except the legal questions of statehood itself, the commission also covered the issue of succession into the rights and obligations of the federation by the successor republics. Therefore, even this thesis mentions an Agreement on Succession made between Bosnia and Herzegovina, Croatia, Macedonia, Slovenia and the Federal Republic of Yugoslavia (Monte Negro and Serbia).

The specificity of the process itself can also be seen in the fact, that the date of the sovereignty of Croatia is unclear. Not in the way of its existence, but in a way of two (and more) possible dates, for and against which there are many possible argumentations. Nevertheless, the most probable dates are 25th June 1991 and 8th October 1991.

Key words: state, Croatia, Badinter Commission